

NAJGLAS

Letnik IV. Trst, junija 1928. Štev. 6.

„NAŠ GLAS“ izhaja v 12. številkah na leto. - Celoletna naročnina za Italijo 15.— L, polletna 8.— L, četrtletna 4.— L, posamezna številka 1.50 L. — Za Jugoslavijo je celoletna naročnina 60 Din., za ostale države 20.— L, polletna 10.— L, četrtletna 5.— L. Severna Amerika dol. 2.—; Južna Ame-

rika pesos papir 4^{1/2}. — Posamezna številka 2.— L. — Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: Roman Pahor. — Naslovno stran in vinjete narisal Milko Bambič. — Naslov uredništva in upravnništva: Trieste, Casella postale 348. Poduprava: Gorica, via S. Giovanni 7. Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu, via S. Francesco d' Assisi 20.

VSEBINA 6. ŠTEVILKE:

Fr. Goya: DRUŽINA KRALJA KARLA IV. (slika)	Sl. 161
France Bevč: SKRINJA S SREBRNIKI	„ 161
F. Goya: LASTNI PORTRET (slika)	„ 164
Ive Mihovilović: RUKE (pesem)	„ 164
Slavko Slavec: TIČARJEV TONE	„ 165
F. S. Stiplovšek: DVA OBRAZA (slika)	„ 168
Janko Samec: DOMAČIJA (pesem)	„ 168
Venceslav Sejavec: MISEL BELA (pesem)	„ 168
Anton Čehov: MOČAN TOBAK	„ 169
Tristan Bernard-Damir Feigel: IZPRIČEVALA	„ 171
Rihard Dehmel: PRESKUSI SE... (pesem)	„ 171
Janko Samec: TRANSCEDENTALNOST (pesem)	„ 172
Branko Perović: PRVI KORACI (pesem)	„ 172
Ernest Sešek: BRODARJI Z VOLGE (slika)	„ 172
Kotiček za otroke:	
Poldi Leskovec: KUKAVICA NAGAJIVKA (pesem)	„ 173
DEČEK IN VRAG	„ 173
KAKO SO NASTALE ZVEZDE	„ 173
L. N. Tolstoj: POŽARNI PSI	„ 174
JOŽEK NA PAŠI (slika)	„ 174
MRAVLJE	„ 174
OGNJENIK V VODI	„ 175
OČE IN SINOVI	„ 176

O ZAJCU, KI JE BIL POROČEN	„ 176
PETELINOVA SVATBA (pesem)	„ 176
Pouk in vzgoja:	
Janko Furlan: KMETIJSTVO - UMETNOST	„ 177
J. B.: SREČKO KOSOVEL	„ 178
Igor Volk: RUSKI TEATER	„ 179
Lavo Čermelj: MARKANTON DE DOMINIS (GOSPODNETIČ) IN RAZLAGA MAVRICE	„ 180
Branimir V.: KMET IN INTELIGENCA	„ 183
Ciril Drekonja: DELA SKLADATELJA LAHARNARJA	„ 186
HUBELJ POD IZVIROM (slika)	„ 186
Listek:	
LETNI ČASI IN ZDRAVJE	„ 187
NAŠE SLIKE	„ 188
VPRAŠANJA IN ODGOVORI	„ 189
DROBIŽ	„ 190
Smeh in kratkočasje:	
SMEŠNICE	„ 191
UGANKE	„ 192
Na platnicah:	
LISTNICA UREDNIŠTVA;	
LISTNICA UPRAVE;	
DOŠLE KNJIGE IN REVIIJE;	
REŠITEV UGANK;	
ZA KRATEK ČAS.	

LISTNICA UREDNIŠTVA.

S. H., Livek. Vaša pošiljatev je tudi to pot izostala. Upamo pa, da pride prihodnjič na vrsto.

Mnogim, ki čakajo odgovora na njih pošiljatev, sporočamo, da se z njimi v prihodnji številki v «Brtju» na dolgo in široko pomenimo.

LISTNICA UPRAVE.

S to številko smo prenehali pošiljati list vsem tistim, ki niso plačali naročnine.

Dalje prosimo vse naročnike, da pošiljajo pisma in denar le na naslov: «Naš glas», Trieste, casella post. 348.

Došle knjige in revije.

Narodne pripovedke. Po Vuka Karadžića zbirki prevedel dr. Alojzij Gradnik. — Katoliška knjigarna. — Gorica 1928.

Ravnokar je izšla lepa knjiga, ki vsebuje 43 srbskih narodnih pripovedk, ki jih je v slovenščino mojstrsko prevedel pesnik Alojzij Gradnik. In sicer so to biseri iz klasične zakladnice narodne poezije, ki jih je nabral veliki sin srbskega ljudstva, Vuk Karadžić. Prevajalec pravi v uvodu: «Kar te srbske pripovedke pred vsemi drugimi odlikuje, je nenavadna bujnost in živahnost domišljije, bistrost opazovanja življenjskih

F. Goya; Družina kralja Karla IV. (Prado, Madrid).

Skrinja s srebrniki.

France Bevk.

12.

«Tršasta je,» je gledal Tone zadovoljen za njo, ko mu je pomagala nesti koš iz mli-
na in so oprtnice cvrkale na njenih ramah.
«Po obeh straneh koša jo je videti, tudi pri
delu bo nekaj zalegla.»

Sodil jo je, kot sodi kupec žival. Iz te
sodbe se je smehljaj v brado, korak za
korakom, do vrha, in je skoraj pozabil, da

je breme predolgo nesla. Tedaj pa mu ni
hotela več dati koša, dokler ga ni postavila
v hiši na klop.

Culo je vrgla na mizo in se razgledovala
po izbi. Mrak je padal vanjo, kljub temu
so bile razločno vidne smeti po mizi, klo-
peh in na podu. Vsa nepomita posoda je
ležala na klopi za vrati; Tone jo je napol
splaknil z vodo takrat, kadar jo je znova
rabil. Vseposod so ležale cape in orodje,
kakor da jih je umetno raztresla nevidna
roka.

«Ali mi boš pomagala?» je vprašal Tone in posluhnil v jokanje živine.

Ta večer se je že dotaknila vsega dela pri hiši. Položila sta živini in pomolzla kravo, nanesla vode in drv, pomila posodo in skuhala večerjo.

Po večerji je vprašala Marjanca: «Kdo bo molil?»

Tone je sam na molitev skoraj pozabljal, sredi očenašev je vselej zadremal in zaspal.

«Pa moli ti,» je dejal.

In je molila... Po molitvi je vprašala: «Ali bo predolgo tako?»

«Bo že,» je odgovoril Tone, meril sobo in nekaj mislil.

Marjanca je sedla k peči, sklenila roke in zadremala. Tone je to opazil, streznil se je iz misli.

«Spat greš,» je dejal. «Ti boš spala v izbi, v postelji... Vzemí blazino tamle in pojdi z menoj!»

Blazino sta napolnila s sirkovino; odprl je v skrinjo, vzela iz nje par praznih rjuh, ki so dišale po svežem, da si je postlala z njimi.

«Kje boš pa ti spal?» ga je vprašala.

«Jaz bom že,» je dejal Tone in se ni zmedel za besedo, kakor da je ni bilo.

Šel je pred hišo; ko se je čez nekaj minut vrnil, je že ležala Marjanca v postelji. Ni je pogledal, sedel je na peč in zamrmral:

«Še malo se bom pogrel.»

Naslonil se je s hrbtom na zid, zučumel, se slednjič zleknil po peči in zaspal...

Naslednjega jutra se je začudil samemu sebi. Ko pa je videl, da se nič nerodnega ne more zgoditi in da tudi Marjanca ne dela bogve kaj iz tega, je vržal vse skupaj čez ramo in sklenil, da bo ležal na peči.

Stopil je v hlev. Ko se je vrnil, je že plapolal ogenj v peči, pred pečjo je stala Marjanca in držala kuhalnico v rokah. Ko ga je zagledala, se mu je nasmehnila.

Tonetu je bilo prijetno pri srcu. Čutil je bližino človeške duše, ni bil več sam. Ne samo, da je nosila polovico njegovega dela na svojih plečih, še nekaj drugega, nedopovedljivega je velo od nje.

Tako je življenje polagoma splavalo v enoličen tir. Tone in Marjanca sta si razdelila delo, ki sta ga opravila vsak dan ob

uri, določeni v to. V hiši in okrog hiše, v hlevu in na podu je zavladal večji red kot kdaj prej. Marjanca je bila za delo sicer kasna, toda ustavila se ni od jutra do večera, kar je mnogo odleglo. Neprestano sta tiščala skupaj, zvečer sta spregovorila par redkih besed, še redkeje pa sta se posmehnila.

Če sta šla oba k maši, sta se že na vrhu klanca ločila, da bi ljudje ne govorili.

Ti pa so pomežikovali.

«Ta je Jeramova dekla.»

«Kje jo je iztaknil? Ali jo bo vzela?»

«Od daleč je... Blizu ženiti, daleč botriti...»

Jeram ni mislil na ženitev. Če se je kdaj porodila taka želja v njem, jo je klofutnil po uhljih in ji ni pustil blizu. Z življenjem, ki ga je živel, je bil zadovoljen; mislil je, da bo ob koncu leta segel v skrinjo, odštel Marjanci zaslužene tolarje in jo prosil za prihodnje leto. Tako je namerjal ponavljati do svoje smrti.

V pol jezo in pol zadrego ga je spravljala beseda, ki jo je slišal pri delu od tega ali onega soseda: «To je tvoja dekla?»

«Bo nekaj takega.»

«Za ženo jo napravi. Zastonj ti bo služila, ceneje boš ušel skozi.»

«Kaj čvekaš, čvekal!» se je Tone hudil in gledal Marjanco, ki je rada vlekla take pogovore na ušesa, a se je delala, kakor da jih ne sliši.

13.

O božiču se je nebo ujužilo, solnce je toplo sijalo, da je Tone hodil golorok okrog hiše. V enem tednu se je vreme spremenilo. Plešec je pokazal tak obraz, da je Tone pomeril s prstom nanj in dejal Marjanci: «Sneg bo padal in ne bo ga malo. Mraza pa za tri suknje več kot ga je že bilo.»

Čez dva dni je pričel padati sneg. V gostih kosmih se je grmadil na vrt, na drevje, na streho. Jedva par metrov od hiše je bilo videti radi gosto padajočih snežink, ki so vršale kot bi cigana trgal. Ves dan se je grmadil sneg in nato vso noč... Ko je naslednjega dne pogledal Tone skozi zamrznjene šipe, je videl, da novi gost gleda že skoraj skozi okna in da ni še prenehal padati. Le redkejši je bil in drobnejši, podil se je z vetrom, od ure do ure je naraščal mraz.

Samota je bila zaprta od ostalega sveta. Nihče si ni upal iz hiše radi plazov, ki so se od minute do minute trgali in lomili pot v grape; s seboj so nesli vse, kar jim je prišlo na pot. Tone je izkidal pot v hlev in na pod in še do studenca, kamor je gonil živino dvakrat na dan.

Tone in Marjanca sta opravila svoje delo naglo, nato sta sedela kot zakleta v izbi. Marjanca je šivala z nerodnimi ubodljaji raztrgane obleke in podpletala nogavice, Tone je podpletal koše, popravljaj grablje in presajal sekire na nova toporišča.

To življenje je trajalo en mesec. Plazovi so vršali v dolino in zasipali poti in steze. Zdaj zdaj se je znova pooblačilo nebo, padal je nov sneg, ce oprijel zmrzline in obstal do zadnjega prahu.

Med tem je Tone le enkrat poizkusil priti k fari, a se je stežka dokopal tja in domov. Z Marjanco sta živela noč in dan tesno pod eno streho, da ju živa duša ni motila. Njuno razmerje se ni poglobilo niti za drzno besedo ne za drzen smeh.

Modrovala sta o sosesčini, pripovedovala doživljaje s tisto počasnostjo, ki jima je bila lastna, kot da imata za vsako prigodo mesec dni časa. V mraku sta dodala kako bajko in sta nekaterekrat pozabila, da sta to in ono povedala že trikrat in da tretjič ni bila modrejša kot prvič.

V samoti dolgih zimskih noči, ko je brlevka sama od sebe ugašala in je toplota vela od peči, je Toneta neznanokrat trapila misel na Marjanco. Nehote so mu uhajale oči na njena nedrija in so se pogledi vili okrog njenih bokov. V toploti, v samoti, v brezdelju, ki je porajalo misli, si jo je predstavljal tudi v temi tako živo, da ga je stresnilo. Po noči je ni videl, le slišal jo je, kako leži v postelji in sope, da se dviga odeja...

Zapodil je misel... Vrnila se je še tisti večer in naslednjega večera v potrjeni meri. Marjanca pa ga je, kakor da ve za njegovo misel, gledala v oči in se nasmihala v samoti svojega pletenja.

Včasih je Tone potipal celo z besedo, iskal je kakor slepec v praznem prostoru, a ni se mogel dotipati... Kaj naj ji reče?

Nekega večera ji je povedal pripovedko. Tisto o kmetu, ki je živel za Pleščem kje, in ki sinu ni povedal, kaj je ženska, ne mu je pokazal. Ko je pob dorastel, ga je peljal na

sejem. Tam je zagledal dekle in je vprašal očeta: «Kaj je tisto?» Oče mu je odgovoril: «Hudiček.» Sin pa: «Oče takega hudička mi kupite!»

«Pa to nisi bil ti, Tone?» se je pošalila Marjanca. Prvič je bilo, da se je Marjanca pošalila; Tonetu se je zdelo to čudno, Marjanci pa tudi.

Pošaliti se je hotel še Tone, da je vržel vanjo grabljin zob. Ta ji je padel za jopo, da ga ni mogla takoj najti; pomagal ji je Tone, obadva sta ga jedva našla; zato je dobil udarec po roki.

Tone je legel na peč in bdé sanjaril. Slišal je, da tudi dekle ne more spati, prevalilo se je v postelji in vzdihnilo. Posluhnil je, kakor da bi rad slišal njene tajne misli. Polagoma se je dvignil in kakor mesečen stopil s peči, se oprijemal čelešnika in nagibal glavo, kakor da prisluškuje mislim tuje ga človeka ali kakor da okleva...

14.

Vrsto dni zapored se Tone in Marjanca nista pogledala ne spregovorila med seboj. Šla sta po delu, kakor da imata neznanano mnogo opravkov. Vselej, kadar so se srečale njune roke, so se umaknile, kot da se boje dotikljaja.

Ob koncu tedna, ko je bila nedelja in se je vreme ujuzilo, da radi plazov nista mogla iz hiše, je hodil Tone po izbi, Marjanca pa je sedla na vogal mize in začela jokati.

Tone je videl njene solze, a se je sprva naredil trdega, kakor da jih ne vidi. Šel je dvakrat, trikrat po izbi in je nehote pogledal vanjo, ki se je parkrat obrisala v predpasnik in je bil njen obraz poln joka; ni se mogel več delati trdega, ustavil se je pred njo.

«Kako bo pa zdaj?» je vprašal, ki je vedel, da mu je vzrok joka zadosti znan in ni treba, da še izprašuje.

«Kako...» je dejala Marjanca, gledala v rob mokrega predpasnika in hlipala. «Saj veš, kako...»

Tega ni vedel. In če bi tudi vedel, kako bi mogel prvi izreči? Tako se je razhudil nad seboj, da je stopil še trikrat iz kota v kot, nato se je ustavil pod sliko svetega Florjana, kakor bi želel, da mu svetnik pogasi pečilo, ki ga je nosil že nekaj dni v prsih.

«Ali misliš, da sem štor?» se je razhudil bolj sam nad seboj kot nad Marjanco. Ali misliš, da sem štor? Ti si pa stokala in se preobračala v postelji...»

Popadla ga je taka neznana jeza, da je proti svoji navadi udaril po mizi in pribil:

«Ti nisi nobene rekla! Ti si...»

Ni izrekel do konca. Ko ga je Marjanca videla takega, je strmela par trenutkov vanj, nato se je odločila. Dvignila se je, nove solze so ji drle po licu. Začela je zlagati cunje v veliko modro ruto tako počasi, kakor da ni niti trohice jeze, ampak veliko tope vdanosti v nji.

Tone je gledal, nevolja ga je minila. Pol s sramežljivim očitkom ji je dejal:

«Tega ti nisem rekel, da pojdi.»

«Ali naj ostanem?» se je dvignila in uprla širok obraz in škilaste oči vanj.

«Če ti nisem dejal, da pojdi, tak ostani.»

«Za deklo?»

«Če ne za deklo,» je hrkal Tone, ki je bil vesel, da mu je ponudila pol besede, «če ne za deklo, pa za gospodinjo.»

Bil je vesel, da je izrekel besedo in da je na tako lahek način prišlo do tega.

Marjanca je spustila culo na klop, sedla k mizi, pogledala skozi posušene solze Toneta, smeh ji je nehote ušel skozi debele ustnice in se razlezel čez lica v oči.

Tone je stopil v klet, prinesel žganja in ga ponudil. Trenutek svečanosti je ležal pod črnim, zakajenim stropom. Tone ni nehal hoditi po izbi, pomalem je pokušal žganje, redko je spregovoril besedo.

«Jutri grem k župniku,» je dejal. «Ti boš morala iti domov...»

«Plazovi so,» je opomnila Marjanca.

«Pospremil te bom... Ti poznaš mene, mojo hišo pa tudi. Kako bo pa s teboj?»

«Nekaj tolarjev bo, tri peče platna tudi. In junico mi je oče obljubil.»

«Junico?» se je Tonetu razjasnil obraz. «Junica bi mi prav prišla. Zredila bi jo in prodala kravo...»

«Če se oče ne bo premislil...»

«Zakaj bi se premislil?» je zadelo Toneta. Marjanca mu ni odgovorila.

(Dalje prih.)

Zgodaj vstajati, to obvaruje zdravje in svetost.
Sv. Frančišek Saleški.

F. Goya: Lastni portret (Prado, Madrid).

Ruke.

Naše ruke u proljeće
živu novim ritmom i plove sretne kroz zrak
u želji da okušaju sve procvale stvari.

Proljeće je u nje ušlo
kroz vrške prstiju:
mi smo ga pobožno takli
na prvom susretu.

O, naše su ruke u proljeće dobre
i rado bi pružile parče sunca
svima onima, koji žive jesen.

Naše sretne ruke
imaju u proljeće meki gest
i miluju.

Ja sam mojim proljetnim rukama
pomilovao moju dragu,
a ona je svojim, kao svilom,
prošla po meni:
mi smo procvale u vedrini
ko dve mendule
s zagrljenim granama.

Ive Mihovilović.

Tičarjev Tone.

Slavko Slavec.

IX.

«Ne bo drugače. Zemlje je premalo, mesto je blizu; v mestu se brž kaj zasluži,» je menil Tone po večerji.

«Kakor veš,» je skomizgnila mati.

«Podelali smo; zdaj ni sile,» je pokimal oče.

Le Ivankine oči so prosile: «Ostani doma, ne hodi v mesto. Hudo mi bo sami.»

Pozneje mu je na samem to tudi povedala.

«Vem in čutim,» je dejal. «Saj ne bo dolgo. Morda le nekaj mesecev. Hiša gre navzdol. Treba jo je podpreti. Samo kmetovanje nas ne bo redilo, ker nas ne more. Mati bo prijaznejša, če bo videla, da pride kaj okroglega v hišo. Tako prihranim kaj za porod. Potem smo na konju.»

Tonetovo dokazovanje je bilo le preveč neizpodbitno. Ivanka je to dobro vedela. Ugovarjati ni mogla.

«Kakor veš,» se je vdala.

Tone se je priporočil za delo na več krajih. Drugi teden je dobil s postaje povabilo, naj pride razkladat.

Tako se je zgodilo, da je začel Tone težačiti.

Odhajal je ob šestih zjutraj. Često ga je Ivanka spremljala do njive za vrbami. On je kopal, rahljal in osipal, ona je plela. Ko je na vasi odbilo sedem težjih udarcev in enega lažjega, je on zadel jopo na rame in odhitel proti mestu, ona pa je sama grebla z motiko, pogledovala izpod rute za njim, dokler ni zatopil v žitu ali za mejami, in ruvala pelvel do kosila. Včasih se ji je križ neznansko razbolel; sedla je na leho in zrla proti postaji. Delo brez nje je bilo pusto in težko. Popoldne in proti večeru je komaj čakala, da ga spet zagleda, da začuje njegov trdi korak in jo njegova beseda potolaži.

Tone se je motil, misleč, da bo mati zadovoljnejša, ko bo služil. Ivanki se je njeno lice zdelo čisto še osornejše. Zdaj, ko ni bilo več Toneta, da bi se lahko vsako uro potegnili zanj, ji je bilo, kakor da je zašla med tuje, trde, neprijazne ljudi. V hiši se je zdela sama sebi odveč. Najljubše ji je bilo polje. Tu je bila sama s svojimi mislimi. Drevesa in trte, trave in klasovi

so ji ljubeznivo kimali, kakor da razumejo njeno zapuščenost in bi jo radi tolažili. Tu ni bilo očitajočih, ostrih taščinih oči. Večkrat si je izprosila, da ji je tašča poslala kosilo po kakšnem sosedovem dečku ali deklici in je lahko ves dan delala. Od jutra, ko je Tone odhajal, do poznega večera, so se njene misli mudile pri njem in še pri nekom, ki ga še ni bilo na svetu in je vendar bil — čutila ga je v sebi. S tem drobnim bitjem se je razgovarjala pri delu in ko je počivala na lehi, in zdelo se ji je, da si ljubše in slajše družbe ne more želei.

Nekoč se je opoldne zaman ozirala proti koncu njive — kosila ni bilo od nikoder. Zjutraj, ko sta se s Tonetom odpravljala, matere ni bilo v kuhinji, drugi domači pa so bili v senožeti. Naročila sta pri sosedovih, naj povedo, da bi Ivanki poslali kosilo na polje. Bodisi da so sosedovi pozabili ali da materi to ni bilo všeč — kosila ni bilo. Sprva je Ivanka mislila, da je le zamuda, a ko je potekala ura za uro, je spoznala, da je tašča pozabila nanjo. Pogrudila je tisto malo kruha, ki ji je bil ostal, in pozneje nabrala nekaj jagod za mejo koncem njive. Srce ji ni dalo, da bi bila šla domov in kakor beračica prosila taščo za žlico gorke jedi. Zvečer je izmučena in opešana potožila Tonetu, kako je lačna.

«Mati, mati!» se je izvilo njemu obupno in ena roka se mu je uprla v jekleno kopačo, druga pa v njeno toporišče, da je zastokalo pod pritiskom in se hreščeče prelomilo.

«Zdaj je dovolj, mera je vrhana!» je hropel in gledal ženo z divje boleznimi očmi.

Ivanka se ga je ustrašila in ga prosila, naj se pomiri, češ, morda je to samo pomota.

«Ni,» je kriknil on. «In če je, se nikoli več ne ponovi, nikoli več.»

Vso pot do doma je ona skušala ublažiti njegov gnev. Doglej ga še nikdar ni bila videla tako razjarjenega. Čutila je, da je tak radi nje in bitja v njej, in poleg strahu jo je obenem navdajalo tiho zadovoljstvo.

Doma se je umaknila v spalnico.

«Ne maram besed,» je rekla, «in tudi ti jih ne razdiraj. Bo že vse dobro.»

Tone je stopil v kuhinjo k ognjišču in trdo zahteval večerje. Mati mu jo je po-

kazala. Vzel je posode in odšel z njimi k ženi.

«In kosilo?» se je ozrl na pragu, odhajaje.

«Dolgo je čakalo. Ker nikogar ni bilo, sem ga prejle vrgla v pomije.»

Odšel je brez odgovora. Ko se je pozneje vrnil s posodami, je povedal:

«Vi me nimate več za sina. Žene moje ne marate. Od hiše pojdeva. Pripravite mi delež.»

«Tako, tako?» je dejala mati. «Dobro te je izpridila. Zoper mater te ščuva.»

«Ne govorite. Pripravite!» je vzkripel Tone.

«No, no,» je miril oče, vrnivši se iz hleva. Vedel je, da si je njegova žena ta prizor že davno želela. Zdaj je nevihta zarjula in morala se je iznesti.

«Lep sin,» je zagodrnjala mati.

«Še lepša mati,» je odvrnil sin in odšel.

Nad Tičarjevino so prihajali težki, neprijazni dnevi. Mlada dva sta se odtegovala družini in živela največ zase v svoji sobi. Ivanka je šla skozi hišo ali kuhinjo samo, kadar se je iz sobe namenila v polje ali na svoj dom. Stara dva sta ugibala, kako bi delila borno kmetijico in kako bi Toneta izplačala. Mlajša Tonetova brata se nista vtikala v to prikrito prerekanje, ki je le redko izbruhnilo v glasnejšo, ostrejšo besedo, in nista vedela, ne kdo je kriv ne kdo je nedolžen.

«Proč izpod tega krova!» je tolažil Tone Ivanko. «Potem sva na konju.»

Od svojega zaslužka ni dajal ničesar več domov in ko ga je mati zbodla, da je zastonj, je odvrnil:

«Če jem, jem svoje. Odštejte od mojega deleža, ko mi ga daste.»

Mati bi mu ga bila rada nemudoma izplačala. Nevesto je skoro zasovražila. «Mene ni hotel poslušati. Naj pa sam z njo trpi,» si je ponavljala. «Razvajena je in bi rada gospodinjala; zato ga šunta.»

O svetem Martinu so naredili pisma in razdelili polje in gozd. Tonetu je pripadlo petnajst leh polja pod bregom in košček bukovega gozda. Hišni delež so mu odšteli na roko, a so se morali zanj zadolžiti.

«Zdaj sva na konju,» je tlesknil Tone v dlani, ko so mu postavili pohištvo v najeto

hišico za vaško lužo. «Zdaj končno vem, za koga delam in se potim. Bodi mi gospodinja,» se je počasi zavrtel sredi hiše in z odprtimi rokami povabil Ivanko, naj zagospoduje na novem domu. Zavest, da je sam svoj gospodar, mu je dvigala čelo in vžigala nov pogum v očeh.

«Sam veš, da nisem prav nič hlepela po gospodinjstvu,» je dejala ona smehoma.

«Nisi, vem,» je priznaval. «A še bolje vem, da bo zdaj laže tebi in njemu,» je pomenljivo pomignil proti bitju v njej. «Zdaj smo vsi trije na konju.» Mislil je Ivanko, obetajoče se dete in sebe.

X.

«Zemlje je premalo: petnajst bornih leh,» je preudaril Tone. «Dela ne morem pustiti, zdaj še ne.»

Podnevi je delal na postaji; zjutraj in zvečer je urejeval svoj novi dom ali preobračal in rahljal svojo njivico.

Ivanka je z veseljem pospravljala, kuhala in šivala srajčke in plenice. Zadnje mesece pred porodom je prihajala njena mati k njej, da ne bo tako sama.

Neko noč se je pri mladem Tičarju razlegel detečji jok. Tihotna hišica je nenadoma oživila. Delo na postaji se je zdelo Tonetu težje in težje. Doma je imel mlado ženo in sinčka, pa je moral biti po ves dan daleč od njiju. Tudi Ivanki se je zdelo, da je preveč sama z otrokom. Ugibala sta in uganila.

Tone je delo odpovedal in se posvetil zopet zemlji. Ker je njegove bilo premalo, je vzel kos zemljišča v najem ter si za hišni delež omislil voliča. Za manjše voznje in lažja dela je bil ta prav pripraven; za težko oranje pa sta se dogovorila s Češarkovim Gašparjem, ki je imel tudi le en goveji rep v svojem hlevu, da bosta zdaj enemu, zdaj drugemu vkup orala.

«V par letih,» je Tone razgrnil Ivanki svoje načrte, «si lahko toliko prihraniva, da najeto zemljo kupiva. Potem sva na konju.»

Zdaj, ko ni več težačil, temveč kmetoval, je Tone vse drugače stopal po vasi. Ob nedeljah popoldne je rad z drugimi pomoževal pod orehi pred cerkvijo, včasih tudi ob četrtinki pri Marčunovih mizah. V družbi je rad zinil kakšno tehtno, rad je povedal kakšno resnično iz svojih vojaških let ter

često navrgel kak nauk ali nasvet za domačo občino. Tako se je zgodilo, da so ga nove volitve postavile med občinske može, ki so se zbirali na županstvu in ukrepali o vaških zadevah.

«Jaz nisem za take reči,» se je branil, pa so ga vendar pregovorili, da je ostal.

Ivanki je bilo všeč, da ji moža častijo, a ko so se začele dolge seje in je bil Tone po več večerov in včasih tudi kak popoldan zdoma, mu je svetovala, naj se odpove.

«Spočetka bi se bil lahko,» je rekel; «zdaj se ne morem. Ali naj rečem, da moram ženo in otroka varovati? Potrpiva, prihodnjič se ne dam več izvoliti, pa bova na konju.»

Kmetovanje mu je šlo imenitno od rok. Tudi prihrankov je bilo nekaj. Postavil si je prašičje hleve in zaprl štiri rilce vanje. Opital jih je vse štiri ter nato tri prodal, enega zaklal. Dela je bilo več in več in treba je bilo hlapčiča.

Drugo poletje se nebo tako dolgo ni oblačilo, da je soška struga na široko zabllestela z belim prodom in sta se njena običajna dva široka rokava zožila v neznamen potoček. Vaške luže so se posušile, vodnjaki so usahnili. Zjutraj in zvečer so škripali veliki, težki sodi k reki in od reke in po njivah so kmetje prilivali sadežem. A dnevno solnce je posrkalo več, nego so mogle človeške roke priliti, in kmalu so se začeli rastlinam listi povešati k tlom. Pridelka ni bilo niti za dom.

«Zemljo je treba plačati, tudi če ne obrodí,» je žalostno opomnil Tone, ko se je približal jesenski rok za najemnino.

«Ali bi tvegala še eno leto?» je dvomljivo pogledal Ivanko. «Če spet izpodleti, nama ostane le še beraška palica.»

«Preveč ne smeva tvegati. Kmetovanje je tveganje. Brez lastne zemlje je to nevarna igra,» je priznala Ivanka.

«Torej — postaja?» je vprašal Tone za-tegnjeno.

«Postaja ali kaj drugega — kos kruha, ki ne bo v večni nevarnosti,» se je vdala žena.

S težkim srcem je Tone prodal voliča in odpovedal zemljo. Vse ji je dal, ljubezen, delo in skrb, ona pa mu ni dala kruha; ni mogla. V mestu raste grenkejši kruhek, pa gotov. Treba je zopet okusiti tega.

Tone se je vrnil na postajo.

«Zdaj bo treba prav natanko računati,» je rekel Ivanki v nedeljo popoldne. Svinčnik mu je dolgo plesal po papirju in končno je dognal, da z največjo varčnostjo lahko dene od vsake plače nekaj malega na stran.

«To so le kapljice,» je ugotovil. «V desetih letih bo komaj toliko, da bi zanje kupil polovico zemlje, ki bi mi je bilo treba.»

«Nekaj vendar je. Za sedaj začniva tako,» je menila Ivanka. «Pozneje bomo videli. Če prej ne, bomo v desetih ali dvajsetih letih spet na konju. Saj smo ustvarjeni za delo in skrbi.»

Ko je mali Tonček dobro shodil in se je začel poditi za cvetovi in metulji, so se njegove matere znova lotevale nekdanje slabosti, znanilke novega življenja.

«Zdaj pa bi rada kaj bolj svojega,» je šepnila Tonetu, ko sta neki večer sedela pred hišo na travi. «Tvoje že imava.»

«Jaz tudi,» je odvrnil on, «da bo Tonček imel sestrico in se ne bo preveč dolgočasil.»

Po večerni molitvi je Ivanka rada dodajala:

«Še en očenaš in eno češčenamarijo, da bi bilo moje.»

Tone je molil z njo. Na koncu pa se je rad nasmehnil in kaj pripomnil.

«Mislim, da je zdaj molitev že prepozna,» je dejal nekoč. «Kar je, to je, bodi tvoje ali moje. Prej bi bilo treba moliti.»

«Jaz sem tudi prej molila, že dolgo prej, kmalu po Tončkovem rojstvu.»

«Pa me nisi opozorila, da bi ti bil že takrat pomagal.»

«Če le nisi kaj narobe molil, da je tvoja molitev uničila mojo.»

«Narobe ne, ker v ta namen sploh nisem molil. Če je še čas, pa zdaj potegnem s tabo.»

Čez mesece se je izkazalo, da je bil še čas. Ivanka je bila uslišana: ob novi pomladi je povila deklico.

«Ena usta več,» je rekla smehoma Tonetu. «Usteca, reci,» jo je zavrnil. «Majcena, majcena usteca, ki bodo eno leto mlaskala ob mami; potem se bo že kaj dobilo.»

Zaužekal je dete na močnih, nerodnih rokah do svoje kocinaste brade in nadaljeval:

«Dotlej bomo že mnogo zaslužili in kruha bo takrat zadosti. Ujči — ujči — skoči — k mami! Takrat bomo že napol na konju —

ujči, ujči — na konjičku — skoči, ujči — in bomo jezdili naprej, čez gore in doline, čez jame in krtine — ujči, ujči! Potem pa bo treba nabirati za doto — ujči, mala — za doto naši Mičici — hopsa, hej! Vsi bomo nabirali, atek, mamica, Tonček in Mičica — skoči, ujči, hopsa, hej! Tedaj šele bomo na konju.»

«Tvoj atek je zelo otročji,» je rekla Ivanka otroku ter ga smehoma vzela Tonetu z rok.

«In tvoja mamica je silno modra,» je silil Tone z brki v Mičico. «Za atka ni več nobene pomoči. Kakršna okolica, takšen tudi človek. Čim več bo otrok, tem bolj bomo otročji. Hopsa, ujči, skoči k mami! — Pa dote! Kdo jih bo štel?»

«Ti si zadnja, le povej mu,» je Ivanka naročala Miciki.

«Oj, zadnja! Ta je pa bosa. Ti, Mičica, vem, da nočeš biti zadnja. Še eden, še ena, še eden, še ena in tako dalje. Potem šele bomo na konju.»

(Dalje prih.)

F. S. Stiplovšek; Dva obraza, 1927.

Domačija.

Ko zvonovi zazvonijo
pod večer Avemarijo,
kakor od velike maše
ovčke vračajo se s paše.

Vmes prihajajo z voliči
s polja utrujeni kmetiči,
ki jim je srce veselo,
da so dokončali delo.

Kmalu v sleherni se koči
okna vžgejo kakor ôči
in za njimi brez besede
k mizi vsa družina sede.

Prej ko kruh do ust približa,
vsak pobožno se prekriža
in s hvaležnim srcem vzame,
kar je zemlja dala hrane.

Ko iz skledе dno pogleda,
z ust se utrže jim beseda
tiha, plaha in okorna,
kakor je njih koča borna.

Tak prekmalu ura mine —
V oknih svetla lučka zgine;
v kočah ljudstvo gre počivat
in pokojne sanje snivat...

A po mestecih dremotnih
zbira v krčmah se zakotnih
svet, ki čuva sebi v slavo
nad tem ljudstvom z modro glavo.

Tam ob polnih čašah vina
se rešuje domovina,
s kvantami se izza plota
utirajo ji nova pota.

Tam se ustvarjajo maliki,
mali, srednji in veliki,
ki naj ljudstvo zvesto molí
kot boga jih na prestoli.

Tam se tkejo skrite niti
ljudstvu v bití in v ne - bití,
in se — kot se dobro reče! --
kuje svit njegove sreče.

Tam se dela... bolje: pije
v slavo naše domačije,
ki naj Bog nam jo obvari
pred tatovi in sleparji!

Janko Samec.

Misel bela.

Misel bela in vesela
kakor tvoje so oči
me je v žalosti objela —
misel bela, čuj: vse dni
duša moja ti bo pela,
ker od tebe vsa blesti.

Venceslav Sejavič.

Močan tobak.

Anton Čehov.

Geometer Gljeb Gavrilovič Smirnov je izstopil na postaji Gniliški. Do posestva, na katerem je imel nekaj opravo, je imel še kakih trideset do štiridesetih vrst hoda.

«Povejte mi, prosim, ali bi lahko dobil tu v bližini konje?» je vprašal geometer orožnika, ki je stal na postaji.

«Konje? Sto vrst naokoli niti poštenega psa ne dobite, nikari konja. Kam hočete?»

«V Djevkinu, h generalu Hohotovu.»

«Aha...» je zazelal orožnik. «Obrnite za postajo. V gostilni se ustavljajo tu pa tam kmetje, ki jemljejo potnike s seboj.»

Geometer je vzdihnil in obrnil svoje kolarke za postajno poslopje. Po mnogem iskanju in povpraševanju je našel kočenege, slabovoljnega in mozoljčastega kmeta v raztrgani suknji in visokih škornjih.

«Vraga, kakšen voz imaš!» je zamrmral geometer in splezal na cijazo. «Saj človek niti ne ve, kje je prednji in kje zadnji konec.»

«Kaj je treba to vedeti? Kjer ima konj rep, je spredaj, in kjer sedi vaša milost — je zadaj...»

Konj ni bil star, toda suh, imel je navznotraj ukrivljene noge in natrgana ušesa. Ko se je kmet dvignil in ga ošvignil z bičem, je stresel z glavo, ko pa ga je udaril še enkrat in začel kleti, je voz zastokal in se pričel tresti kot v mrzlici. Šele po tretjem udarcu se je voz premaknil, po četrtem pa se je spravil z mesta.

«Kaj bo vso pot tako šlo dalje?» je vprašal geometer in se v svoji notranjosti čudil zmožnosti ruskih voznikov, ki znajo polžo počasnost združiti s strašnim tresenjem in peklenskim ropotom.

«Bo že šlo bolje!» ga je potolažil voznik, «saj je lepa, mlada kobila... Ko začne bežati, je še zadržati ni mogoče... No-o-o, prokleta...»

Tedaj, ko je voz zapustil postajo, se je že nagibal dan. Na desnici se je raztezala temna, zamrzla ravan, ki je bila brezkončna in brezmejna. Če bi se človek peljal po nji, bi lahko zašel Bog ve kam. Na obzorju, kjer je ravan izginjala in se spajala z nebom, je počasi in mrzlo izgoreval jesenski večer. Na levici se je dvigalo iz nastopajoče teme

nekaj nedoločnega, morda so bili skednji, morebiti je bila vas. Kaj je bilo pred njim, geometer ni mogel videti, zakaj na tej strani mu je branil ves razgled široki kmetov hrbet... Bilo je tiho, toda mrzlo.

«Kakšna divjina!» si je mislil geometer in potegnil ovratnik čez ušesa. «Niti hiše ne dvora. Če bi koga napadli in oropali, bi lahko s topovi streljali, a bi niti petelin ne zakikirikal radi tega... Tudi voznik se mi ne zdi baš vreden zaupanja... Kakšen hrbet! Taka zverina lahko človeka samo s prstom dregne in že leži mrtev ko muha! Tudi njegov obraz je sumljiv.»

«Čuješ, moj dragi,» je vprašal geometer, «kako se imenuješ?»

«Jaz? Klim.»

«Čuješ, Klim, kako je tu pri vas? Ali ni nevarno? Ali se tu pa tam kaj zgodi?»

«Ne, Bog obvari... Kdo pa naj kaj napravi?»

«No, to je dobro... Toda za vsak slučaj sem vzel tri revolverje s seboj,» je lažal geometer. «Da se z revolverjem ni šaliti, to veš. Deset razbojnikov se z njim odpravi tako lahko kot nič...»

Nastala je tema. Voz je nenadoma zavcirkal, zavpil, se stresel in zavil, kakor da je to storil proti svoji volji, na desno. «Kam me neki pelje?» je pomislil geometer. «Ves čas je vozil naravnost, zdaj pa je namah obrnil na desno. Kaj, če me ne bo končno odpeljal v kakšno goščavo in... in... Mnogo takih slučajev se zgodi!»

«Čuj,» se je znova obrnil na voznika, «ti praviš, da tod ni nič nevarno? Hm, škoda... Meni je ljubo, če mi je dana prilika, da se tepem z razbojniki... Na videz sem suh in šibek, toda moči imam ze celega bika... Nekoč so me napadli trije razbojniki... In, kaj meniš, da se je zgodilo? Enemu sem tako pripeljal, da... da je, razumeš, dal na mestu dušo od sebe, ostala dva pa sta morala radi mene v Sibirijo na prisilno delo... Kako, da imam toliko moči, sam ne vem... Z eno roko popadem tako vrečo, kot si na primer ti, in... na tla ž njo!»

Klim se je ozrl po geometru, pomežiknil s celim obrazom in udaril po konju.

«Da, moj dragi,» je nadaljeval geometer, «temu, ki pride v moje roke, niti Bog več ne pomaga. Ne samo, da tak razbojnik

ne odnese niti enega uda celega, še pred sodnijo pride... Vse sodnike poznam in policijske komisarje. Uradna oseba sem in pomenim nekaj... Zdajci, na primer, se vozim tu, oblast pa že ve o tem... Vse pazi, da se mi kaj hudega ne pripeti... Povsod ob poti, za vsakim grmom sedijo orožniki in policaji... Stoj!» je nenadoma zarjul geometer, «kam si zapeljal? Kam pa me voziš?»

«Ali ne vidite? V gozd!»

«Na vsak način v gozd...» si je mislil geometer. «Toda pošteno sem se prestrašil! Sicer se pa ne smem pokazati, da sem se razburil... Že je opazil, da me obvladuje strah... Čemu se le tako pogosto ozira po meni? Nedvomno kaj namerava... Sprva se je z vso težavo premaknil z mesta, zdaj pa dirja kot obseden.»

«Čuješ, Klim, zakaj tako ženeš konja?»

«Saj ga ne gonim. Sam je začel tako teči. Če enkrat začne dirjati, ga nobena stvar več ne zadrži... Mislim, da še sam ni vesel, da ima take noge!»

«Ti lažeš, dragi prijatelj! Vidim, da lažeš! Svetujem ti, da ne voziš tako naglo... Pridrži konja!... Čuješ, pridrži ga!»

«No, zakaj pa?»

«Zakaj... zato, ker me morajo še neki tovariši s postaje dohiteti. Ti me morajo dobiti... Zgovorili smo se, da se sestanemo v tem gozdu... V njih družbi se bo prijetnejše voziti... Sami zdravi, krepki junaki... Vsak ima po eno pištolo s seboj. Kaj se obračaš neprestano in se vrtiš kot kaka vrtavka? Kaj? Jaz, moj dragi, jaz... Ni treba, da se obračaš po meni... na meni ni nič zanimivega... Kvečjemu moje pištole... Dobro, če hočeš, ti jih pokažem... Prosim...»

Geometer se je delal, kakor da išče v svojih žepih, in tisti hip se je zgodilo, česar bi v svoji bojzljivosti ne bil pričakoval... Klim je nenadoma planil z voza in odbežal po vseh štirih v goščavo.

«Na pomoč!» je rjul. «Na pomoč! Ti prokleti, vzemi konja in voz, le življenje mi pusti! Na pomoč!»

Geometer je slišal nagle, oddaljajoče se korake, lomljenje dračja — nato je bilo vse tiho... Takega poteka zadeve geometer ni pričakoval, pridržel je prvo konja, sedel ugodneje in začel razmišljevati...

«Odbežal je, strah ga je bilo, norca... Kaj naj zdaj začnem? Sam se ne morem peljati dalje, prvič ne poznam poti in drugič bo še mislil, da sem mu res hotel ukrasti konja... Kaj tedaj?»

«Klim! Klim!»

«Klim!» je odgovoril odmev.

Misel, da bo moral mogoče prebiti celo noč v gozdnem mrazu, kjer ne bo slišal razen zavijanja volkov, odmeva in hrzanja konja ničesar, je mrzlo spreletela geometrovo hrbtenico.

«Klim, ljubi Klim!» je klical. «Kje si vendar, moj dragi Klim?»

Skoraj dve uri dolgo je vpil geometer in šele, ko je bil prepričan, da bo moral prebiti noč v gozdu, je prinesel veter lahko stokanje na njegova ušesa.

«Klim! Ali si ti tam, dragi prijatelj? Pridi vendar!»

«Ti... ti me boš ubil!»

«Samo šalil sem se, moj dragi! Pri Bogu, da sem se samo šalil! Saj pištola niti nimam! Le iz strahu sem tako govoril! Bodi tako dober, pridi in peljiva se dalje! Tu je tako mrzlo!»

Klim je pomislil, da bi bil pravi razbojnik že zdavnaj izginil s konjem in vozom vred, zato se je prikazal iz gozda in se obotavljaje približal svojemu vozu.

«Kako se moreš tako prestrašiti? Jaz... jaz sem se samo šalil in ti se na mestu prestrašiš... Stopi na voz!»

«Bog mi je priča, gospod...» je mrmral Klim, ko je zlezal na voz, «če bi bil zato vedel, bi se za sto rubljev ne bil peljal z vami. Od strahu sem malone umrl...»

Klim je udaril po konju... Voz se je stresel... Klim je udaril še enkrat in voz se je zazibal... Ko se je po četrtem udarcu voz premaknil, je geometer zavihal ovratnik plašča čez ušesa in se zatopil v misli. Klim in pot se mu nista zdela več tako nevarna.

Kadar se je treba spomniti ubožcev, naš spomin močno opeša.

***

V neki knjigi čitam, da pikajo samo samice komarjev. Učenjak, ki je to odkril, pravi, da je to zelo čudno. Meni se pa ne zdi prav nič čudno.

Izpričevala.

Francoski spisal Tristan Bernard.

Gospodu dr.-ju Saint-Gracy-ju!

Tehtal sem dve sto petdeset funtov in vsa sredstva, s katerimi sem se hotel shujšati, so mi odpovedala. V tem mi je neki prijatelj, ki mi ga je bilo nebo samo poslalo na pot, povedal Vaš naslov, velecenjeni gospod doktor. Ravnal sem se po Vašem nasvetu, uporabljal Vaše zdravljenje s «pametnimi pešhojami» in po sedmih mesecih sem izgubil štiri in trideset funtov.

Z odkritosrčnim veseljem se Vam s tem iskreno zahvaljujem.

Larthur, trgovski uslužbenec.

Gospodu dr.-ju Henri-ju Dutarse-ju!

Jaz, spodaj podpisani Larthur, trgovski uslužbenec, izpričujem s tem dr.-ju Henri-ju Dutarse-ju svojo odkritosrčno hvaležnost. Radi naporne dolgotrajne hoje so mi bili členki in nogi otekli. Moja dobra zvezda-vodnica me je pripeljala k nekemu bolniku g.-a dr.-ja Henri-ja Dutarse-ja. Ravnaje se po njegovem nasvetu, sem si dnevno kopal nogi in členke tri ure zaporedoma v raztopini gline. Črez šest mesecev sta nabreklost in otok popolnoma izginila.

Larthur, trgovski uslužbenec.

Gospodu dr.-ju Trachet-u!

Nožne kopeli v vlažni zemlji skozi šest mesecev po tri ure na dan so mi povzročile hudo bolezen na dihalih. Imel sem srečni domislek, obrniti se do Vas, častiti gospod doktor, in po Vašem zdravljenju z elektriko sem imel zadoščenje, da sem po enem letu že popolnoma ozdravel.

Larthur, trgovski uslužbenec.

Gospodu dr.-ju Oskarju Block-u,
specialistu za živčne bolezni!

Že več mesecev sem bolehal na živcih, imel sem halucinacije, preganjala me je brezspalnost i. t. d. Vse to so bile le posledice zdravljenja z elektriko. Božja previdnost me je pripeljala k Vam, velecenjeni gospod profesor. Vaše zdravljenje z bro-

mom mi je ozdravilo popolnoma mojo bolezen. Dolgujem Vam radi tega dosmrtno hvaležnost.

Larthur, trgovski uslužbenec.

Gosp. dr.-ju Henri-ju de Beaupilore-ju!

Moje življenje v minulem letu je bilo nevzdržno mučeništvo. Moj želodec je radi nezmernega uživanja broma postal tak, da sem se bal najhujše nesreče. Nebo se me je usmililo in mi dalo zvedeti Vaše ime. Vaši predpisi glede dijet, ki so temeljili izključno v prehranitvi z močnatimi jedmi, so mojo prebavo izdatno izboljšali. Moja hvaležnost je neizbrisna.

Larthur, trgovski uslužbenec.

Gospodu dr.-ju Beaumartin-u!

Vi si želite poročila o uspehih Vašega zdravljenja, da ga predložite medicinski akademiji. Evo Vam zaželeno poročilo, a jaz ne vem, bo li ustrezalo to poročilo Vašemu namenu.

Pred enim mesecem sem se zročil Vam v zdravljenje. Moja telesna teža se je bila radi prehranitve z izključno močnatimi jedmi zvišala do 325 funtov.

Nasvetovali ste mi, naj si nabavim konja in naj jezdarim vsak dan po nekaj ur.

V resnici, moja teža se je že v treh dneh zmanjšala za celih sedemdeset funtov.

Da, za celih sedemdeset funtov. Pripravljen sem, izpričati resnico svoje navedbe pred akademijo. Seveda moram v pojasnilo te svoje hitre izgube na svoji telesni teži pripomniti, da imam samo eno nogo več. Pri prvem jahalnem izletu sem padel s konja in morali so mi odrezati levo nogo.

Larthur, trgovski uslužbenec.

Prevedel Damir Feigel.

Preskusi se...

Preskusi se, dragi moj, če si močan,
in če te dovolj je moža.

Pa sreče kolò si zatoči v poldan,
in dvigni pogled do zvezd.

V plačilo si vzemi pot svojo,
ne maraj za slavo svetá!

Richard Dehmel.

Transcedentalnost.

Vdar na vdar
padajo ure iz temnih lin...

O, kaj mi mar,
bedna vsakdanjost, tvoj je spomin
in moje življenja tegobe
v teh urah notranje svetlobe!

V teh urah, ko sleherna bilka
je večnih skrivnosti znanilka,
ki tržejo zemlji iz polnih se nedrij
in sijejo v srcu, duši mi vedri
kot svet blagoslov
iz dal'njih onstranstev bregov —
O, srečen sem... srečen
in kakor dih vesoljnosti večer
sem in nisem —

In moja rast
je božja slast,
lijoča iz večnosti tajnih pisem,
ki ni jih pisala človeška roka —

To je stvarjenja modrost globoka,
čista ljubezen,
sijoča prek žitja in smrti brezen;
in je pokoj na križišču cest,
kjer slikata duh se in božja prelest!

Vdar na vdar
padajo ure iz temnih lin...

O, kaj mi mar,
bedna vsakdanjost, tvoj je spomin
in moje življenja tegobe
v teh urah notranje svetlobe...

Janko Samec.

Prvi koraci.

O, kad se ono po prvi put proverah kroz vas,
šikare, džbunje, šumarci,
moj klik je bio ko ciktaj nemirne ptice
i korak brz i nestašan.

Ali
ja nisam znao otkuda, iz koje busije
na me dušmanin vreba,
i nisam znao kuda,
tek poriv: ići treba!

Danas, kad znam sudbinu što me čeka,
ja više nemam suza,
al imam pesmu: njoj celog sam sebe dao.

I duša je moja ko hrid nad kojom se
oluje lome.
Oluje besne i prolaze,
a hrid strši sve belja, čišća i oštija.
Sad znam čemu idem.

I sve što više se penjem
sve veću osećam snažu.
Što više krvi lijem, to lepši cvet berem
i sad se s novim žarom
kroz vaše šiblje verem
šikare, džbunje, šumarci!

Pa čujete l' u noći viku,
ko besan lav da mrvu plenu kosti,
znajte: to drobim svoju avet.

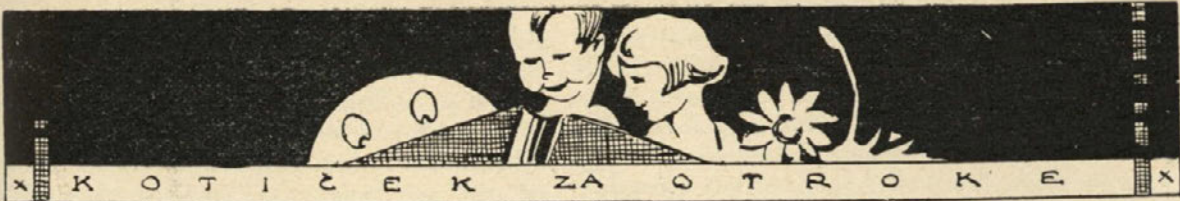
Jer ja tek sad vas volim
i sad mi tek se smeje
te vaše zemlje kamen,
toğ vašeg neba plavet.

Branko Perović.

Ernest Sešek: Brodarji z Volge.

Kukavica nagajivka.

Čuj tam v gozdu onkraj njiv:
Kuku,
glas odmeva nagajiv,
kuku.
Zdaj se tu, zdaj tam glasi.
Nagajivka, kje pa si?

Kukavička si, saj vem,
kuku,
čeprav skrivaš se očem,
kuku,
Dobro znan mi spev je tvoj.
Pridi bliže in zapoj!

Poj mi pesem solčnih dni,
kuku,
poj o sreči radostni,
kuku,
ko je v srcu tisoč nad,
ko povsod cvete pomlad.

Poldi Leskovčeva.

Deček in vrag.

Živel je deček, ki je z zobmi drobil orehe. Baš v trenutku, ko je našel črvojednega, ga je srečal vrag.

«Ali je res,» ga je vprašal deček, «kar ljudje pravijo, da se vrag lahko napravi tako majhnega, kot le sam hoče, in se lahko pretakne celo skozi šivankino uho?»

«Da,» je odgovoril vrag.

«O, rad bi videl, da bi ti zlezal v ta oreh,» je dejal deček.

Vrag je to storil.

Ko pa je zlezal skozi luknjico v oreh, je deček zamašil odprtino z lesenim klinčkom.

«Zdaj te pa imam!» je dejal in vtaknil oreh v žep.

Potoval je nekaj časa in prišel do kovačnice; vstopil je in prosil kovača, da bi mu razbil oreh.

«To je malenkost,» je dejal kovač, vzel najmanjše kladivo, položil oreh na nakovalo in udaril po njem, toda oreh se ni hotel razbiti. Nato je vzel večje kladivo, toda tudi to ni bilo dovolj težko. Kovač je

vzel še večje kladivo, ker pa tudi to ni nič izdalo, je bil jezen in je vzel največje kladivo.

«Tebe bom že zmagal!» je dejal in udaril z vso močjo po orehu; oreh se je razletel s tako silo, da je odneslo pol strehe in zahreščalo je, kot bi se imela podreti. koča.

«Mislim, da je bil sam vrag v tem orehu,» je dejal kovač.

«Saj je tudi bil,» je odgovoril deček in odšel dalje.

Kako so nastale zvezde.

(Zamorska pravljica.)

V davnih davnih časih, ko so možje hodili na lov in se bojevali s sovražnimi plemeni, so ženske nabirale turšična zrna.

Prigodilo se je nekoč, da so imele dečka s seboj. Ko so nabrale mnogo turšice in so jo zmlele, da bi napravile pogačo, je deček ukradel zdrobljeno turšico, jo skril in šel k svoji babici, da mu speče kruha zanj in za njegove tovariše.

Babica je ugodila prošnji in dečki so pojedli kruh. Ker so se zbalí, da jih bo babica izdala, so ji nehvaležneži iztrgali jezik. Tudi papigi, ki je znala govoriti, so brezsrčni dečki iztrgali jezik. Da bi jih ne zadela jeza staršev, so sklenili, da zbeže v nebesa.

Prišli so v gozd. Poklicali so veliko ptico, ji deli v kljun dolgo vrv in jo prosili, da poleti v nebo in priveže vrv k najmočnejšemu nebeškemu drevesu. Ko jih je ptica ubogala, so začeli plezati eden za drugim v nebo.

Matere so se vrnile, a sinov niso našle doma: babica in papiga nista mogli povedati ničesar. Neka mati pa je videla vrv, po kateri so plezali kruti dečki v nebo. Vse matere so stekle v gozd in klicale in rotile svoje sinove, naj se spuste spet na

zemljo. Ko jih ti niso čuli, so začele same plezati za njimi.

Ko je zadnji deček priplezal v nebo, oni, ki je ukradel turšično moko, se je ozrl. Videl je vse žene plemena pod seboj na vrvi, pa jo je presekal. Žene so padle na zemljo in se na mestu izpremenile v zveri.

Brezsrčni dečki pa so obsojeni radi svoje velike hudobije in črne nehvaležnosti, da gledajo vsako noč nepremično z nebes na zemljo, da bi videli, kaj se je zgodilo njihovim ubogim materam.

Njihove oči so zvezde.

Požarni psi.

L. N. Tolstoj.

Po velikih mestih se mnogokrat zgodi, da izbruhne požar nenadoma, tako da ljudje komaj zbežijo iz gorečih hiš. Otroci pa ne morejo sami zbežati, rešiti jih tudi ni vedno mogoče, ker ni časa in se večkrat v strahu stisnejo v kakšen kot, da jih v dimu še opaziti ni. V Londonu imajo posebne pse, ki jih nauče reševati otroke iz ognja. Živijo vedno med ognjegasci, in kadar izbruhne kje ogenj, pošljejo pse v gorečo hišo, da poiščejo, če ni ostal morebiti v njej še kakšen otrok. Tak pes je rešil nekoč 12 otrok. Imenovali so ga Boba.

Nekoč zagori hiša. Pritečejo ognjegasci in zvedo od jokajoče žene, da je ostala v hiši dveletna deklica. Gasilci pošljejo Boba ponjo. Bob steče po lestvi in izgine v dimu. Čez pet minut prinese iz hiše živo deklico, ki jo drži z zobmi za majčko. Gasilci po-

Jožek na paši.

gladijo psa in gledajo, če se ni opekel. Toda Bob sili nazaj v gorečo hišo. Gasilci mislijo, da je še kdo notri, zato ga spuste. Pes steče v hišo in se kmalu vrne z neko rečjo v ustih. Ko ljudje zagledajo, kaj je prinesel, se vsi zasmejejo: prinesel je veliko punčko.

Mravlje.

Kadar hočemo povedati o nekomu, da je priden in delaven, pravimo, da je tak kakor mravlja. Te živalice so nam res vzgled marljivosti. Živijo v lepo urejenih družbah v mravljiščih, nalašč zgrajenih in izkopanih bivališčih, kjer delajo, zbirajo semena, se branijo, bojujejo in napadajo, skrbijo za jajčeca, varujejo in ubogajo kraljico, redijo posebno domačo živino — neke vrste rastlinske uši, ki jim dajejo sladek sok, itd.

Mnogokrat ste čitali že o mravljah, a morda še ne veste, da niso na svetu samo črne in rjave mravlje, ki jih vidite na cesti in v travi, nego je nad 1000 različnih vrst mravelj. Majhne, srednje, velike so, celo take, ki so nevarne človeku.

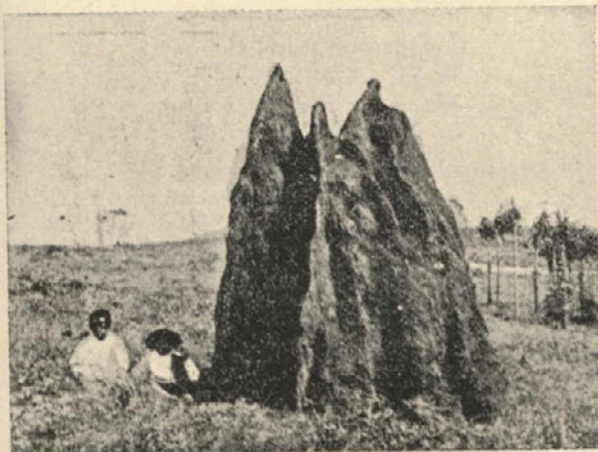
Mravlje velikih afriških gozdov se ne zadovoljujejo le z mravljišči v zemlji, nego gradijo visoke gričke iz listja iglatega drevja, napravljajo v njih okna, vrata in line, ki so čez dan odprta, a ponoči zaprta. V Južni Ameriki najdemo kar cele vasi in mesta mravljišč, ki štejejo tudi do 10 milijonov malih prebivalcev. V rokodelstvu in gradbeni stroki se spozna posebno mravlja Saüba, ki zida rove svojega mravljišča iz nalašč pripravljenih ilovnatih kroglic — opeke. To so nekaki hodniki, okrog 5 cm široki in zelo dolgi. Da bi zmerili njih dolžino, so puhnili v tako mravljišče veliko količino dima, ki je prihajal na raznih do 70 m oddaljenih točkah na dan.

V Avstraliji živi mravlja *poljedelka*, ki pobira žitna zrna in druga semena ter jih spravlja v svoje žitnice, kjer jih zna obvarovati, da ne poženejo kali. Kako to napravi, ne vemo še. Druge mravlje so v poljedelstvu celo tako napredovale, da raztresajo semena okrog svojih bivališč — na njivah —, da zrastejo in obrodijo. Plo-dove poberejo in spravijo. To je pravo kmetovanje!

V zahodni Afriki žive mravlje, ki so tako velike in močne, da se postavijo celo človeku. Potujejo v velikih trumah in uničijo vse, kamor pridejo. Najbolj čudno je, da so vse slepe, a gredo vendar v vzornih vrstah, v sredi manjše in ob straneh večje. Potujejo posebno po noči. Če pridejo v hišo, jo očistijo do zadnjega pajka in muhe. Niti kač se ne ustrašijo, pojedjo jih. Če jim je na potu strm nasip, napravijo predor skozi. Voda jih tudi ne ustavi, mečejo se druga na drugo v valove, poprimejo s kleščicami med sabo in napravijo tako z lastnimi telesni most, po katerem gredo ostale. Če jih voda zaloti v gnezdu, se primejo vse skupaj in stvorijo živo kepo, ki plava na vodi.

Pripoveduje se, da so napadle nekoč take mravlje otok Grenado in ga opustošile. Usule so se iz višin kakor hudourniki in poplavile vse, uničile so miši, kače in žu-

Gnezdo termitov.

želke, še ptiči niso bili varni, če so se le za hip obsedli na tla. Voda jih ni zadržala, še z ognjem jih ni bilo mogoče pregnati, ker so se prav srčno spuščale vanj, dokler ga niso z lastnimi trupli pogasile, čeravno jih je pri tem mnogo poginilo. Razpisana je bila nagrada 20.000 sterlin za tistega, ki bi znal nasvetovati uspešen način pokončevanje. Končno je prihrumel silen vihar nad otok, razsul gnezda teh razsajalcev in jim odnesel jajčka ter rešil otok te čudne poplave.

Mravljam podobni so tudi termiti ali bele mravlje, ki žive v velikih gozdih in so tako veliki in močni, da ugriznejo s svojimi ostrimi kleščami človeka celo skozi

obleko. Svoja velika gnezda napravijo iz blata v podobi pokončnih hribov in koč, ki so do 6 m visoke in močne, da zdržijo moža. So požrešneži posebne vrste: žrejo obleko, čevlje, hišno opravo, zaboje, knjige, vse, da le ni kovina.

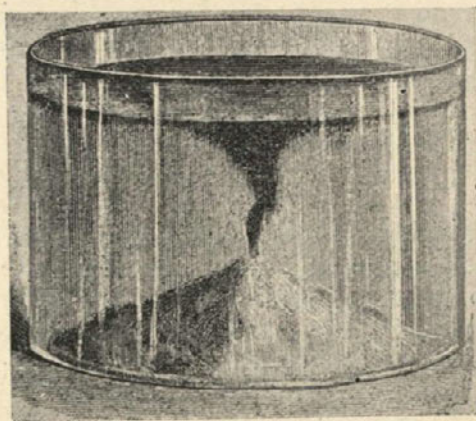
Seveda je še mnogo zanimivih vrst mravelj, ki jih pa tu ne morem vseh omeniti, kaj še opisati.

Ognjenik v vodi.

O ognjenikih ste že gotovo vsi slišali. So to gore, v katerih notranjosti gori, radi česar se iz žrela dviga dim. Če se boste ravnali po naslednjih navodilih, boste lahko svoje tovariše iznenadili z nenavadno stvarjo: iz bruhačim ognjenikom v stekleni posodi.

Posoda naj bo čim večja. Na dno postavimo stekleničico, v kateri je črno vino. Steklenico zamašimo z zamaškom, ki smo ga preluknjali v navpični smeri. Steklenico pokrijemo z ilom, mavcem ali podobnim, in napravimo tako »goro«, ki ji seveda ne sme manjkati žrelo pri zamašku. Nato napolnimo posodo z vodo. Ker je vino lažje nego voda, bo začelo plavati navzgor, dočim bo voda silila v steklenico, ker je težja od vina.

Slika nazorno kaže, kako napravimo tak ognjenik, ki bo bruhal v sobi.

Seveda je treba ravnati natančno po navodilih in paziti posebno, da ni luknjica v zamašku zamašena, ker bi bil tako naš ognjenik zaprt. Da je pojav lepo viden, je treba izbrati čisto in prozorno posodo in vodo.

Ō zajcu, ki je bil poročen

(Narodna pravljica.)

V starih časih je živel zajec, ki se je sprehajal po detelji. «Hura, hej hop!» je kričal, poskakoval, se prekopicaval in se postavljaj na zadnji dve nogi v travi.

Priklatila se je lisica.

«Dober dan! Dober dan!» jo je pozdravil zajec. «Jaz sem danes tako vesel, ker sem se poročil, da veš,» je pojasnil.

«To pa je zelo lepo,» je rekla lisica.

«Ne,» je odgovoril zajec, «ni posebno lepo, zakaj moja žena je imela dlako na zobeh, in poleg tega je bila zmaj.» Tako je dejal.

«To je pa slabo,» je rekla lisica.

«O, to še ni bilo tako slabo,» je dejal zajec, «zakaj imela je veliko denarja in še celo hišo po vrhu.»

«To je pa prav lepo,» je rekla lisica.

«O ne, to ni bilo tako lepo,» je dejal zajec, «zakaj hiša je pogorela in ž njo vse, kar smo imeli.»

«To je pa zares slabo,» je rekla lisica.

«O ne, ni baš tako slabo,» je dejal zajec, «zakaj s hišo vred je tudi žena zgorela.»

Oče in sinovi.

(Norveška pripovedka.)

Živel je oče, ki je imel tri sine, katere je hotel preizkusiti, kdo bo boljši gospodar.

Prvi dan ukaže najmlajšemu, naj žene koze na pašo in jih tako napase, da zvečer še zeljnatih glav ne bodo marale. Sin žene koze in jih ves dan dobro pase. Ko jih zvečer prižene domov, jim pomoli oče zeljnatih glav in koze jih prav s slastjo jedo.

«Torej ti že ne boš znal gospodariti, ker nisi znal koz tako napasti, da bi ne marale zelja,» pravi oče najmlajšemu.

Naslednji dan gre drugi sin s kozami na pašo. Da bi zvečer ne marale zelja, jih ves dan pase v zeljniku, vendar pa, ko jih zvečer prižene domov, ne prezirajo zelja.

«Tudi ti ne znaš gospodariti,» pravi oče drugemu sinu, «poizkusiti hočem najstarejšega, dasi kaže ta še slabše.»

Tretji dan žene koze na pašo najstarejši, ki so ga imeli za neumnega.

Na paši ponuja ta ves dan kozam zelj-

natih glav; ko pa hoče katera ugrizniti, jo telebi s palico po glavi, da se ji ne vrne nikoli več ta želja. Zvečer žene koze domov. Oče jim ponudi zeljnatih glav, a koze odskočijo in jih ne pokusijo.

«Ti že znaš, ker si mi koze tako napašel, da še zelja ne jedo,» pravi oče najstarejšemu sinu, «zato mi boš za gospodarja.»

Petelinova svatba.

Narodna pesem.

Petelinček dobil ženo
je pod lipico zeleno.

Žena bo mu pitka lepa,
na obeh očesih slepa.

Vabil je za svate
volke vse kosmate.

Kuharica b'la je raca,
vilice pa pasja taca.

Komarji, muhe plešejo,
da se vse hiše tresejo.

Muha se je spodteknila
in vse lonce podrobila.

Komar je vzel poleno
in udaril muho pod koleno.

Muha je tak' močno vpila
in okrog vse oglušila.

Hitro šli po padarja
so po star'ga žnablarja.

Preden padar pride,
duša muhi uide.

Muho so v smeti peljali
in brez križa pokopali.

Za svatbo in sedmino
so pili 'z žaklja vino.

× P O U K I N V Z G O J A ×

Kmetijstvo-umetnost.

Janjo Furlan.

Tri panoge gospodarstva razlikujemo: kmetijsko, obrtno in trgovsko. Prvi dve ustvarjata, proizvajata ali producirata, zato jih imenujemo proizvajalni ali produktivni gospodarstvi, v nasprotju s trgovskim neproizvajalnim ali neproduktivnim gospodarstvom, ki prvi dve panogi le pospešuje.

Odveč bi bilo naglašati prvenstvo kmetijstva, ki je najstarejše, najpotrebnejše in najkoristnejše opravilo. Merezkovskij poje:

«In življenja in svobode
daje nam sejalec več
z roko svojo, nego kraljev
vseh na svetu svetli meč!»

S kmetijstvom se pričinja človeška omika, prva umetnost. Brez njega bi ne bilo ne kupcev ne dvorjanov ne kraljev, pesnikov, ne modrijanov. (Pravo, resnično bogastvo je le tisto, kar nam rodi zemlja.) Izboljšavati zemljo in povečati njeno moč, pomeni baš toliko, kot utirati pot civilizaciji ali izobrazbi.

Dokler je bil človek lovec, pastir in ribič, se je potikal po gozdih, stepah in ob vodah, ne da bi imel stalne strehe; danes se je zatekal pod pečino, jutri pod košato drevo. Ko je izčrpal okolico, je šel dalje, da je zadostil svojim telesnim potrebam, ki sicer niso bile velike: z mesom, jagodami in s sladkimi koreninami je utešil glad, s kožo se je oblekel.

Človeštvo pa se je množilo in njegove potrebe so rastle, da jih ni moglo zadostiti z lovem in pastirstvom. Človek je bil prisiljen prenehati s pastirskim (nomadskim) življenjem. Spoznal je potrebo obdelovanja zemlje in udomačenja živali.

To se je godilo gotovo že 4000 let p. Kr., v takozvani medeni dobi, kakor sklepajo učenjaki iz okostij vola, ovce in koze, kot tudi iz izogljjenelih jablan, češpelj, črešenj, iz izogljjenelih žit i. t. d., izkopanih ob člo-

veških naselbinah. V Italiji so se začeli prvi izrazito pečati s kmetijstvom in tudi z obrjo Etruščani (okrog 8. stol. pr. Kr. r.). Naše prednike srečamo v 5. stol. po Kr. kot poljedelski narod. —

Število rastlin, ki so jih gojili naši predniki, je bilo v začetku zelo pičlo. A spoznavali so bolj in bolj koristne lastnosti različnih rastlin in jih tem bolj gojili, da so dobivali od njih potrebni živež, obleko i. t. d.

Kot najstarejšo kulturno rastlino poznamo pri različnih narodih žito, ki je položilo temeljni kamen človeškemu napredku. Ker je moralo človekovo *delo* čakati sadu, je nastalo stalno družinsko življenje — to pa je temelj človeške omike.

Že najstarejši narodi so poznali žito in znali ceniti njegovo vrednost za človeško blagostanje. Ta krušna rastlina je tako stara, da zgodovina ne pomni, kdaj in kje so jo začeli sejati.

Pač pa vemo, da je njena domovina Azija, ki je obenem tudi domovina ostalih kulturnih rastlin. Te rastline so se preselile najprej na grški in od tu z vsemi grškimi pridobitvami vred na italski polotok.

V 16. stoletju se je žitu pridružila ajda, turšica in krompir. S poslednjima rastlinama nas je obogatilo odkritje Amerike. Danes rastejo pri nas kulturne rastline iz vseh delov sveta in v vse mogoče namene. Vsaka izmed navedenih in tudi drugih rastlin, ljubi drugačno zemljo, drugačno hrano, negovanje i. t. d. in vsaka nam nudi drugačne koristi in prikazuje drugačne vrline. Vse so nam neobhodno potrebne.

Namen pridelovanja poljskih rastlin je pridobitev. Tu pa ne smemo pozabiti, da je zemlja sicer neizčrpna zakladnica, a le če črpamo iz nje po pameti. Gospodarsko načelo pravi: «Skušaj iz zemlje, ki jo imaš, dobiti s čim manjšimi sredstvi in v najkrajšem času, kar največ mogoče najboljših pri-

delkov, a ne zemlji na škodo!» Naše postopanje na splošno ni tako. Lahko pa bi bilo, če bi naši pridnosti prilili še izdatno pomoč neomajene volje, globoke vere in izobrazbe. Današnje kmetijstvo zahteva mojstra, umetnika, kakršen more biti le izobraženec. Dosledno s tem spoznanjem ne moremo nikdar dovolj priporočati kmetijskih strokovnih listov, mesečnikov in knjig, ki so najuspešnejša sredstva in viri izobrazbe v tem zmislu. Ročni delavec in kmet naj se okreneta — duševnega delavca, osvojita naj si njegovih proizvodov, ki so jima namenjeni. Ni dovolj, da znamo orati in sejati, kmetovanje mora sloneti na znanstvenem poznanju zemlje in rastlin, s katerimi imamo največ opravka, poznati je treba sredstva za izboljšanje i. t. d. Po tej poti je hodil občudovanja vredni danski kmetijski narod, ki nas nazorno uči, kaj dosežeta delo in razum. Zakaj daje njegova krava po 4 in 5 tisoč litrov mleka na leto, njegov travnik po 80, 100 in še več stotov krme, njegovo polje po 25—30 stotov zrnja i. t. d.? Nima boljše zemlje od naše, niti podnebja ne, narobe moramo ugotoviti in podčrtati. Kar ni znal, videl, pridelal prej, to zna, vidi in pridelava danes. Ne samo pridna, tudi razumna roka, in ta v večji meri nego prva, mu je izklesala boljše čase.

Srečko Kosovel.

J. B.

O Srečku Kosovelu, temu mlademu, predlansko pomlad umrlemu pesniku Krasa, so že mnogi pisali, posebno ob njegovi smrti. Zato se bo zdelo morda komu odveč, da ga tudi ob drugi obletnici njegove smrti ne moremo pozabiti.

Kako naj bi ga pozabili? Saj prav v teh časih občutimo, kako je onemela pesem v naših pevskih logih, odkar je utihnil on, ki počiva «za cerkvenim zidom za drhtečimi bori». V tej splošni tišini nam izzvenevajo še živo v spominu zvoki njegovih pesmi, ki jih je tako bogato posejal po številnih listih od «Zvončka», «Novega roda», «Ženskega sveta», «Grude», «Mladike», «Vidovega dne», «Treh labodov», «Ljubljanskega zvona», «Doma in sveta» pa do «Lepe Vide» in «Mladine», izmed ka-

terih sta bila zadnja dva neposredno njegova in tesno navezana nanj. Lansko leto so proslavili njegovi tovariši, dijaki, prvo obletnico smrti z izdajo njegovih pesmi.

Nihče nam ni še objasnil z literarno-kritičnega vidika celokupnega pojava Srečka Kosovela in se spustil v globjo analizo njegove pesniške duše in pesmi, a eno je vendar neizpodbitno, namreč to, da je bil Srečko Kosovel najgloblja lirična pesniška duša, ki se je razcvitala po vojni v vrstah najmlajših...

Toliko lastne duše je zlil v pesmi in tako globoko je vtisnil vanje svoj obraz — nam vsem podoben obraz — da segajo njegove pesmi do srca skoraj tako kot lastno

doživetje. Soroden nam je po srcu, zato so nam sorodne tudi njegove pesmi.

On je sin kršnega Krasa, kjer je življenje tako težko in samotno, kjer se pase duša po golem skalovju, in le bori — ta najskromnejša in najbolj trdoživa drevesa —, ki stojè temni in mirni za pusto gmajno, sočuvstvujejo v them koprnenju z njo. Iz teh pustih tal je zrastel z grenko zavestjo osamelosti in trpljenja, a tudi trdoživ in možato tih kot bori na peščeni gmajni pa z jasno zavestjo, da mora v življenju «vsak sam, ah, sam doseči cilj in pasti, če mu nedostaje sil...»

In on je bil prepolen duševnih sil in življenja, a smrt ga je prehitela še preden

nam je izpel svojo zvenečo pesem, preden «je povedal ljudem lepo, dobro besedo, svetlo besedo, kakor je svetlo novembersko solnce na Krasu.»

Teh par skromnih misli sem hotel stisniti ob tej priliki na skopo odmerjeni prostor in ne pripovedovati, kakšna je bila njegova življenska pot, kako je trpel kot otrok še in mladenič med svetovno vojno ter pogнал iz tega gorja v bujno, duševno rast, pretrgano od smrti, ki ga je 22 letnega dohitela v Tomaju dne 27. maja 1926. in ga položila k počitku na tistem tomajskem pokopališču.

Ruski teater.

Igor Volk.

II.

Ruski teater je zaslovel v svetu koj, ko se je uredil sam v sebi, se osvobodil vpliva zapadne Evrope in dal izraza ruski individualnosti, ki je realistično navdahnjena. To se je zgodilo v zadnjih 80. letih preteklega stoletja.

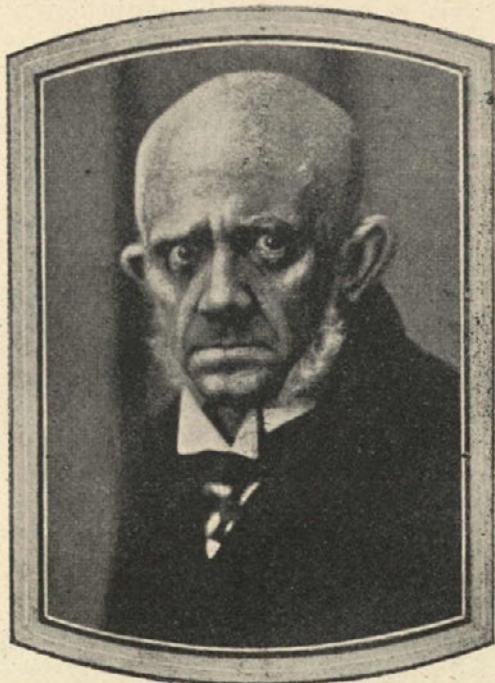
Od tedaj so se zanimali za ruski teater vsi narodi, zlasti pa Francozi in Nemci. Vabili so Ruse v svoja gledališča, če ne za drugo, za reklamo. Rusi so tudi v resnici prihajali igrati v zapadno Evropo. Tedaj so bila gledališča nabito polna, čeravno občinstvo ni razumelo jezika igralcev. Za zapadnjake je bilo rusko gledališče nekaj novega, svežega in krepkega.

V Rusiji se je igralo le v večjih mestih, v trge in manjše kraje igranje ni prodrlo. Največ gledališč in med temi najboljše sta imela Moskva in Leningrad. Obe mesti sta s svojimi gledališči stalno tekmovali med seboj in razvili vsaka svojo šolo, katerih vpliv se še danes čuti, dasi ni več govora o nekdanjem gledališču. Tedanji teater so posečali največ srednji in visoki sloji, dočim delovno ljudstvo ni imelo prilike in možnosti, da bi se posluževalo teh vzgojnih sredstev.

Povsem drugačno obliko je zavzel v Rusiji teater po revoluciji. Vsa gledališča so bila postavljena pod državno kontrolo, igralec je postal državni uradnik s stalno plačo, ki je imel nalogo zabavati in učiti občinstvo. Vse igralske družbe so bile raz-

puščene in prejšnjim lastnikom in najemnikom gledališč je bila vzeta pravica vtikati se v gledališke posle. Ko so bila za mal denar ali celo brezplačno vedno odprta vrata v gledališče, je postal toli čislani klasični balet občinstvu širokih slojev, ki je do tedaj živelo brez njega, tuja, iz zapada presajena cvetka.

Tudi drami se ni godilo nič boljše: vse se je rušilo. Vzdržati ni bilo mogoče ničesar ali zelo malo. Nastal je pravi kaos mrzličnega iskanja, padanja, blodenj in tipanja, dokler se ni izluščila iz tega nemirnega stremljenja oblika nekakšnega «ustvarjajočega, gradbenega teatra,» ki je bil teater množice. Režiser ni ločil več igralcev in gledalcev: vse je strnil, oder in dvorano. Množica je sodelovala pri

Igralec Čehov.

igrah, ni bila več ločena s pregrado od tistih svečeniških umetnosti, ki so jih imenovali igralce. Predstavljali so dela, ki so bila sproti spisana, če ne že docela improvizirana. Le začetek in konec je bil na odru, vse ostalo pa sta delala skupaj oder in dvorana.

Strogo konstruktivistična smer pa je zastopala v tem pogledu obratno stališče; hotela je čim manj ljudi in čim več gradiva. Pazila je zlasti na plastiko kulis in

skušala dati odru neko poľuhovljeno vsebino.

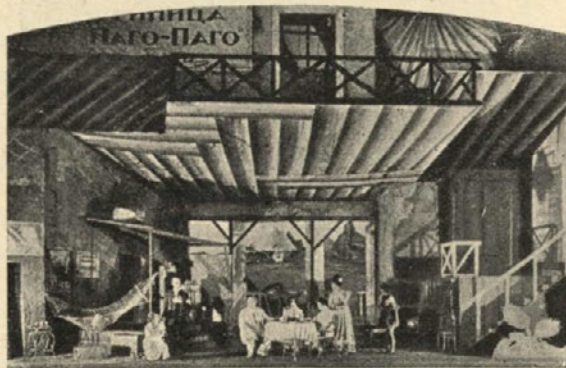
Obe smeri sta noreli posebno v začetku v iskanju vedno novih in vedno bolj d'vjih izrazov. Posebno konstruktivisti so šli v skrajnost in posebejli celo ljudi in življenje s posameznimi predmeti. Šibkejši ljudje n. pr. so bili na odru zastopani, recimo, v biciklih, žensko je predstavljal danes lonec, jutri kuhalnica, potem ogromne šivanke itd.

Polagoma se je ves pokret unesel in zadobil zmernejše meje. Oder je postal zopet oder, in igralci ne iščejo več osebnih, ampak duševne stike z občinstvom. Vendar pa je način podajanja še vedno nov in tudi oder je izpopolnjen. Ne razteza se namreč samo v širino, nego tudi v vertikalno smer. Na odru se prikazuje kar več nadstropij, v katerih se istočasno odigravajo dejanja.

Poleg glavnih dveh voditeljev ruskega glediškega pokreta, Tajrova in Mayerholda, je omeniti še igralce Čehova in Moskvina in igralko Alice Coanan, drugo «Duse», ki ne slovijo samo v Rusiji, nego po vsej Evropi.

Med uspela dramska dela, za katera se navdušuje rusko občinstvo in katera so igrali ruski igralci na svojih potovanjih, štejemo : komedijo «Goreče srce» od Astrovskega, tragedijo «Za časa Pugačeva» od Trenova, drame «Rjovi Kitajska» od Trebakova, «Caričina zarota» in «Azev» od Aleksija Tolstoja in komediji «Proti jutru» od Romačeva ter «Kosmate opice» od Neilla.

Gotovo je, da ruski teater tudi danes še ni izčiščen; dalje gre svoja pota izpopolnjevanja. (Konec).

Primer ruskega odra: Prizor iz komedije Romačeva «Proti jutru».

Okolica Trbiža, levi vrh v ozadju je Mangart.

Markanton De Dominis (Gospodnetić) in razlaga mavrice.

I avo Čermelj.

I.

Dež že nehava. Na nebu se je zopet prikazalo solnce; njemu nasproti je razpela mavrica barvni kolobar, po ljudskem mnenju znamenje, da se bliža lepo vreme, slično kakor je bila nekoč Noetu vidni znak, da je božji srd prenehal in da se je končal vesoljni potop.

V bolj ali manj velikih krožnih lokih se prelivajo barve druga v drugo in tvorijo očarljiv barvni trak. Zunanji ostrozačrtani rob je rdeč. Navznoter se vrstijo druge barve: od oranžne do vijoličaste, približno tako kakor v svetlobnem spektru, ki ga dobimo, ako spustimo solnčno svetlobo skozi stekleno prizmo. Vijoličasti rob mavrice ni ostro zarisan in največkrat se nanizajo še drugi barvni lcki, zelenkasti, rumeni, škrlatni, toda brez določenega števila in reda. Imenujemo jih sekundarne mavrice. Središče vseh teh lokov leži na premici, ki si jo mislimo potegnjeno od solnčnega središča skozi naše oko. Je torej nekaka senca našega očesa in je v pravem pomenu besede z ozirom na oko solnčno nasprotišče.

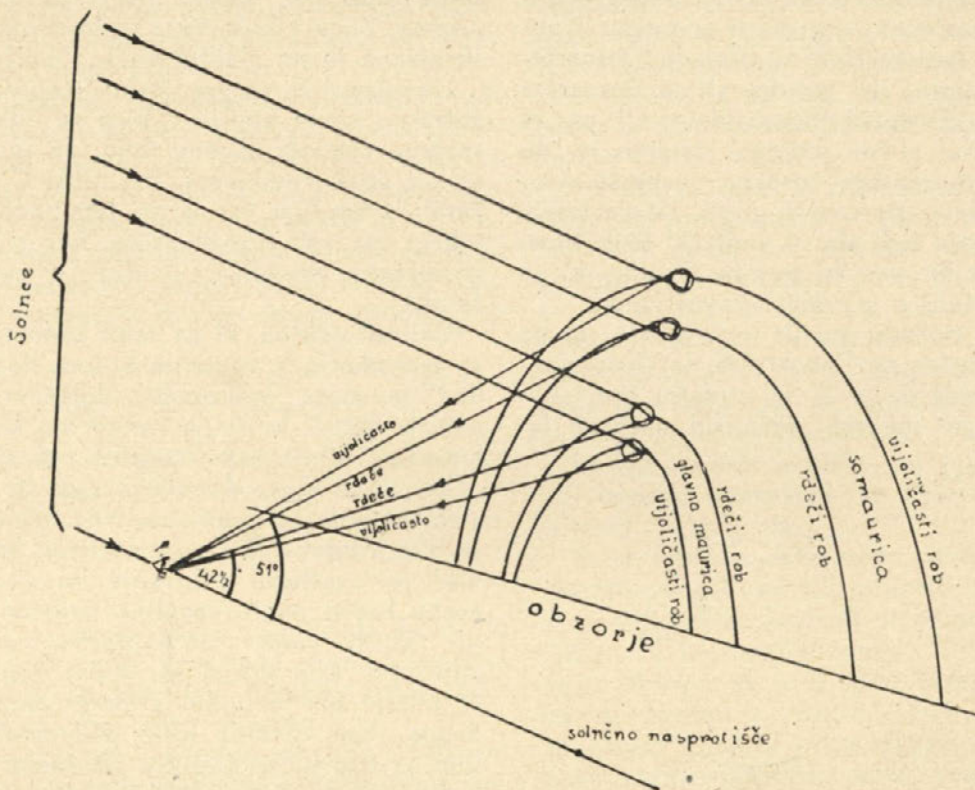

Ako se premika oko, se premika s tem nasprotišče in se izpreminja radi tega tudi mavrica. Toda kot, ki ga tvori premica skozi oko in nasprotišče s premico do katerekoli točke zunanje (rdečega) mavričnega loka, je vedno enak in se tudi ne izpreminja z opazovališčem. Meri vedno $42\frac{1}{2}$ stopinj.

Čim nižje je Solnce na nebu, tem višje je nasprotišče. Vedno je pod obzorjem, ravno na obzoru je, kadar je tudi Solnce na obzoru. Tedaj se nam prikazujejo mavrični

dovednost, ali, če jo hočemo drugače imenovati, znanoželjnost je postala še večja, ko je spoznal, da se mavrica izpreminja z njegovim opazovališčem.

Mavrica nastane tedaj, ko vpadajo solnčni žarki na oblak, ki se razkrajja v kapljice. Sicer pa vidimo mavrico tudi v prahasto drobnih kapljicah, ki jih odnaša veter pri vodopadih in vodometih ali pri «spomiru», kakor nazivljajo naši ribiči one bele vodne oblačke, ki jih dviguje veter z morske gladine.

kolobarji kot polukrogli. Sicer so loki vedno manjši.

Četokrat vidimo na nebu poleg te (glavne) mavrice še drugo mavrico, ki oklepa glavno mavrico in ima ž njo isto središče. Pravimo ji stranska mavrica ali somavrica. Pri tej je notranji (vzbočeni) rob ostro začrtan in rdeč; druge barve spektra se vrstijo navzven, tako da tvori vijoličasta barva največji lok. Tudi pri somavrici se vrstijo onstran vijoličastega roba še drugi (sekundarni) loki toda brez določenega števila in reda barv.

Mavrica je morala že po svoji lepoti vzbuditi človeško pozornost; njegova ra-

Dolgo časa so smatrali, da gre pri tem za navadni odboj solnčnih žarkov ob vodne kapljice. To razlago je podal že znani grški filozof Aristoteles. In ker so Aristotelevi spisi zlasti v srednjem veku veljali kot edini vir vsega prirodoslovnega znanstva, tako da se v začetku 17. stoletja niso hoteli Galileju priznati odkritja Jupitrovih mesecev in Venerinih men, češ da o tem ni nikjer govora pri Aristotelu, je razumljivo, da so bili mnenja, da tudi razlaga mavrice ne potrebuje nobenih izpopolnitev in dodatkov.

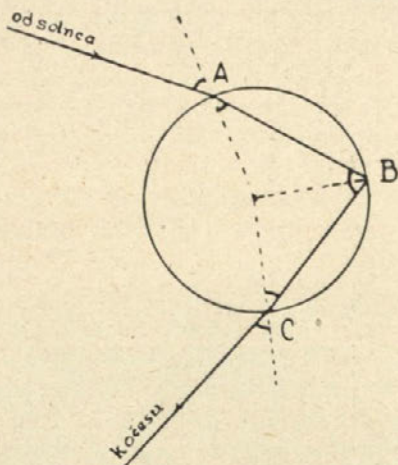
Ravno radi tega je tem večja zasluga moža, ki je bil docela vzgojen v Aristote-

levem duhu in ki se je znal vendar otresti sporn njegove šole ter postaviti na zdravo človeško stališče. Bil je to mladi jezuit in Galilejev prednik na padovanski stolici za matematiko Markanton de Dominis (Gospodnetič), doma z otoka Raba.

Razlaga mavrice, kakoršno je podal de Dominis že l. 1591. in kakoršno je po njegovem rokopisu objavil v posebni knjižici o svetlobnih pojavih nekaj let pozneje njegov učenec in prijatelj Ivan Bartol, se v bistvu ujema z razlago, ki je še danes splošno veljavna. Nekateri so hoteli pripisati prvenstvo v tem oziru znanemu francoskemu matematiku in filozofu Descartesu (Karteziju). Ni gotovo, ali je Descartes vedel za Gospodnetičevo delo ali pa je sam izdelal slično razlago, dejstvo je, da je njegova razlaga časovno poznejša. Gospodnetičevo prvenstvo pred Descartesom sta priznala tudi slavni angleški fizik Newton in veliki nemški pesnik Goethe, ki se je bavil tudi s prirodoslovnimi nauki.

Veliko pozneje pa se je izkazalo, da ne gre prvenstvo ne Descartesu ne Gospodnetiču, temveč da je že tri stoletja prej slično razlagal mavrico perzijski učenjak iz-

redno dolgega imena Kotb ed Din Abú al Tanâ Mahmûd ibn Marûd al Širâzî, za njim in morda celo po njem pa l. 1311. dominikanec Theoderich iz Freiburga na Saksonskem. Toda vse kaže, da Gospodnetič ni vedel za ta svoja prednika in da je njegova razlaga povsem samostojna in v organski zvezi z vsem njegovim naukom o svetlobi.

Sedaj pa k razlagi sami. Mavrica ne nastane po odboju svetlobnih žarkov ob zu-

nanji strani kapljic, temveč po lomu in odboju istih ob notranji steni kapljic. Pri glavni mavrici se žarek dvakrat lomi, pri vstopu v kapljico in pri izstopu iz nje, ter se enkrat odbija v notranjosti kapljic. Pot, ki jo opisuje žarek, je razvidna iz slike 2.

Žarek, ki vpade na kapljico pri točki A, ne gre v isti smeri dalje, temveč se lomi, in sicer k pravokotnici, ki je označena v sliki s črtkano črto. Lom svetlobe nam je znan tudi od drugih pojavov. Tako vidimo predmete premaknjene, ako jih gledamo poševno skozi debelejšo steklo ali skozi stekleno prizmo. Žlica v kozarcu z vodo se nam vidi skrajšana in na gladini vode zlomljena.

Ulomljeni žarek gre premočrtno dalje do notranje stene kapljice, kjer se odbije po splošno znanem zakonu tako, da je odbojni kot enak vpadnemu. Pri točki C izstopi žarek iz kapljice ter se pri tem zopet lomi, takrat pa od pravokotnice, ker preide iz gostejšega sredstva (vode) v redkejšo (zrak).

Celotni odklon, ki ga tako zadobi žarek, se izpreminja z vpadnim kotom, toda nikdar ne more prekoračiti določene meje, namreč $42\frac{1}{2}^{\circ}$. In to je ravno oni kot, pod katerim vidimo ostri zunanji rob mavrice.

Do tu se Gospodnetičeva razlaga ujema z danes splošno priznano. Nevzdržljiva pa je bila njegova razlaga mavričnih barv. Za nas je svetloba valovanje in sicer ima vsaka barva zanjo značilno valovno dolžino. Rdeči valovi so najdaljši, vijoličasti najkrajši. Čim krajši so valovi, tem manj se lomijo pri prehodu iz enega sredstva v drugo. Ako vpadajo torej pod enakim kotom na isto točko kapljice istočasno raznobarvni žarki, ne zapuščajo kapljice vsi pod istim kotom, temveč vsak pod svojim značilnim kotom. Žarki so se razklonili. Tako večbarvno žarkovje je ravno bela solnčna svetloba, ki jo tvorijo namreč žarki vseh spektralnih barv, od rdeče do vijoličaste barve. Bela svetloba se torej pri poti skozi kapljico razklanja in nam daje raznobarven trak.

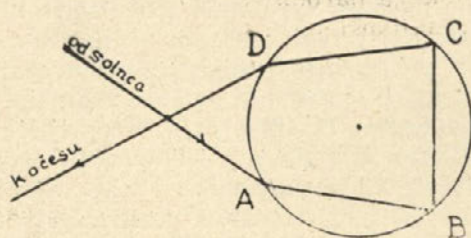
Toda razklon bele barve ni bil tedaj še poznan: odkril ga je šele pozneje Isaac Newton.

Gospodnetič se je v tem oziru še držal Aristotelevega nauka, da nastanejo barve po različni zmesi bele svetlobe in teme.

Veliko bele svetlobe in malo teme daje najsvetlejšo barvo, namreč rdečo; malo bele svetlobe in veliko teme pa ustvarja najtemnejšo barvo, vijoličasto. Po Gospodnetičevem mnenju nastanejo različne barve mavrice po različno dolgi poti, ki jo žarki preletijo v vodni kapljici. Žarek, ki prehodi najkrajšo pot, se najmanje otemni in je radi tega rdeč; žarek, ki pa mora preleteti najdaljšo pot skozi kapljico, izgubi največ od svoje svetlosti in se nam prikazuje v vijoličasti barvi. De Dominis je sicer s tem podal razlago za barvnost mavrice, toda ta razlaga je bila taka, da bi se le težko dala zagovarjati.

De Dominis je poskusil raztolmačiti tudi somavrico, toda brez pravega uspeha. Le-ta nastane namreč po dvakratnem lomu (v sliki pri točkah A in D) in po dvakratnem odboju v notranjosti (v točkah B in C). Tudi pri somavrici ima celotni odklon na kapljice vpadajočih žarkov mejo, in sicer navzdol; najmanjši odklon znaša namreč 51° ,

to pa za rdečo barvo. Za druge barve je odklon še večji. Radi tega je pri somavrici notranji rob rdeč in se nanizajo ostale barve od rdečega roba navzven.

Mavrca pa ne more nastati zgolj po odklonu in odboju svetlobe, kajti v tem slučaju bi morali imeti mavrica in somavrca vedno enako širino. Enako bi morala biti širina posameznih barvnih pasov vedno enaka, že omenjeni barvni pasovi onstran vijoličastega roba pa bi morali docela odpasti.

Ker temu ni tako, mora biti poleg loma in odboja še drugi svetlobni pojav vzrok mavrice. Da gre za uklon ali interferenco svetlobe, je uvidel že Airy, dokazal pa je prvi to Pernter l. 1898. Ni tu mesta, da bi obrazložil bistvo tega pojava, zadostuje naj, da ga le v splošnem opišem.

Ako spustimo svetlobno žarkovje skozi majhno odprtino v zatemnjeno sobo, vidimo na deski, postavljeni v primerni raz-

dalji od odprtine, svetlo sliko špranje. Če zožimo špranjo, postane rob slike manj jasen, na obeh straneh prvotne slike pa opazimo celo vrsto vzporednih, pri uporabi bele solnčne svetlobe raznobarvnih, pri uporabi enobarvne svetlobe pa menjajoče svetlih in temnih prog. Imenujemo jih interferenčne proge. Njih postanek se da prelepo razlagati z valovno teorijo svetlobe, toda to gre že preko meje tega spisa.

Najlažje opazimo interferenco svetlobe, ako ob večernih urah zamežimo in gledamo skozi trepalnice na cestno svetiljko; pred nami se lesketa veliko število lučk v najlepših barvah. Ni treba pa niti zamežati, zadostuje že tudi, da s sapo orosimo okensko šipo in da gledamo skozi njo na žarečo cestno svetiljko.

Na sličen način si razlagamo tudi mavrične barvne pasove. V glavni mavrici se nanizajo barve od ostrega rdečega roba navznoter tako, kakor bi se narisale, ako bi šlo svetlobno žarkovje skozi ostro obrobljeno okroglo odprtino. Pri somavrici pa je razvrstitev barv taka, kakor bi nastala po žarkovju, ki mu ostro obrobljen neprodiren krog zastre pot.

Dočim sta lom in odboj od velikosti vodnih kapljic nezavisna, so uklonski pojavi v tesni zvezi z njo.

Če so kapljice razmeroma velike, je sicer mavrica ožja, ima pa izrazite barvne pasove; stranskih barvnih kolobarjev pa ni videti. Čim manjše pa so kapljice, tem širši, obenem pa tudi manj jasni postanejo barvni pasovi in znotraj vijoličaste barve se naniza še cela vrsta drugih barv. Ako meri premer kapljice manj nego 0,1 mm, izgine barvnost popolnoma: na nebu vidimo belo megleno mavrico.

Na podlagi uklona nam postaja tudi jasno, zakaj je pas med glavno mavrico in somavrco temnejši od ostalega neba.

Kmet in inteligenca.

Branimir V.

II.

Večkrat se je že stavil v vzgled našemu kmetu — napredek danskega kmeta. Do danes pa nisem še zasledil v podobnih člankih, da bi pisec v jasnih besedah namignil na tisto činjenico, ki je predvsem

privedla danskega kmetovalca do današnjega zavidljivega stanja. — Prepričan sem namreč, da bi nikdar ne prišlo do napredka in blagostanja kmetskega prebivalstva v tej državi, ko bi ne bilo resnično danske inteligence, ki se je v polni meri zavedala dolžnosti do svojega kmetskega naroda in je po tej zavesti tudi uredila svoj odnos do njega. Prav zato moramo voditelje kmetskega pokreta na Danskem šteti med pravo narodno inteligenco; ona je dobro vedela, da bo mogoče kmeta dvigniti gospodarsko le z njegovo kulturno povzdigo, z osnovanjem res ljudskih visokih šol, iz katerih naj bi se leto za letom rekrutiral kader kmetске inteligence, ki naj bi s svojim premišljeno usmerjenim delom bila v stanu, da duševno preobrazi svoj narod.

Grundtvig, početnik in utemeljitelj kulturnega pokreta med danskimi kmeti in ustanovitelj ljudske visoke šole, se je dobro zavedal, da more njegovo delo le tedaj roditi uspehe, ako v polni meri upošteva duševno stanje tistih, katerim je namenjena; in ne samo upošteva, ampak tudi skrbno čuva in goji, stremeč po njegovi poglobitvi, ne pa po uničenju ali preziranju. Bil je prepričan nasprotnik nesmotrenega širjenja zgolj kvantitativnega znanja, ker je poznal dušo kmetских mas. Vedel je, da je več vredna ena sama knjiga, ki resnično odgovarja duševnosti tistega, ki mu jo je namenil, kot tisočero drugih, ki bi ga pustile popolnoma hladnega. Princip njegove ljudske visoke šole je bil: širiti med široke sloje naroda le tisto znanje, ki ga v življenju potrebujejo, navezujoč ga oblikovno in vsebinsko na interesni okoliš posameznika ali naroda.

Zelo lepe misli o danski ljudski visoki šoli vsebuje razprava inž. Janka Kukovca, voditelja ljudske visoke šole v Mariboru, priobčena v par lanskih številkah Jutrove priloge «Življenje in svet». Kdor se hoče kaj bolj natanko seznaniti s tem pokretom, mu jo toplo priporočam. Iz nje sem tudi jaz posnel nekaj misli in statističnih podatkov o Grundtvigovem pokretu, ki jih omenjam niže.

Grundtvig je bil prepričan, da bo prava pionirka njegovih idej postala šele tista inteligence, ki bo izšla iz njegove šole:

kmetska inteligence v pravem pomenu te besede. Dokaz temu je ves razvoj danske ljudske visoke šole od leta 1844., ko je Grundtvig ustanovil prvo tako šolo, tja do l. 1914., ko je štela mala Danska, ki ima komaj 3 milijone prebivalcev, že 75 pravih ljudskih vseučilišč. In danes obiskuje na Danskem že vsaka tretja oseba ljudsko visoko šolo...

Niso-li to presenetljivi uspehi pravilno zasnovanega kmetskega pokreta? Eno nam je jasno: tako velike in uspešne akcije ni moglo roditi le hipno navdušenje, ampak temeljita priprava za resno in vztrajno delo.

Po vsem tem je le nekaj naravnega, ako so ideje tega velikega Danca našle toliko posnemovalcev. V Grundtvigovem pokretu se zrcali vsa moč ideje, ki računa z duševnostjo tistih, ki jih hoče duševno preobraziti. Grundtvigova načela o kulturni in s tem gospodarski povzdigi širokih plasti kmetskega naroda so že pred vojno naletele na najlepši sprejem v skandinavskih deželah, a v povojnih časih se širi ta pokret tudi pri drugih narodih, predvsem pri Nemcih. Ti poslednji so se z vso njim lastno energijo in temeljitostjo oprijeli ustanavljanja lj. visokih šol, pravih ljudskih univerz, ki se morejo že po komaj parletnem obstoju ponašati s prekrasnimi uspehi. Imel sem pred časom v rokah zanimivo nemško knjigo, ki govori o kulturnem pokretu med kmetскими sloji nemškega naroda. Ob pogledu na razne statistične navedbe v njej, se mi je zdelo, da sanjam... Pa vendar: ako naletite danes v nemški vasi na bogato, od države podpirano knjižnico, se temu ne smete čuditi kot izjemi — to je pravilo za započeto delo!

V povojnem času so se vzdramili tudi Slovani. Največje uspehe so dosegli do sedaj nedvomno Čehi, pa tudi druge slovanske države se trudijo, da bi v tem pogledu ne zaostale. Ne moremo omalovaževati tozadevnega dela današnje Rusije, dasi je tam vzgoja morda malo preveč enostranska. Pri Jugoslovanih se pokret, ki bi stopal po Grundtvigovih stopinjah, ni še doobra ukoreninil: morda zato, ker ni odgovarjajoče delo smotreno urejeno in prosto strankarskih vezi. Dani pa so vendar vsi pogoji za najlepši razvoj započete delo.

Porok temu je agilna ljudska visoka šola v Mariboru. Lepo se razvija tudi kmetijsko šolstvo. Znano mi je, da obstoja popolna kmetijska srednja šola v Mariboru, ki se baje prav dobro razvija. Ne vem pa, ali obstojajo podobne šole tudi pri Hrvatih in Srbih. Med domačimi pokreti zavzema vedno bolj odlično mesto etični pokret sarajevskega profesorja Miljenka Vidovića, ki je — med drugim — dosegel velike uspehe v borbi proti analfabetizmu in v širjenju prosvete med narodom. Da tudi Radićevega gibanja ni v tem pogledu podcenjevati, priča dovolj jasno kmetijski časopis «Seljačka Prosveta», dasi mu sicer — kot strankarskemu delu — ne moremo priznati popolne nepristranske vzgoje.

III.

Ne mislim pretiravati in vem, da Danska s svojim razvitim kulturnim pokretom in druge države s svojimi uspevajočimi lj. visokimi šolami nam ostanejo samo — vzgled, ki se mu praktično zaenkrat še ne moremo približati. Vendar nas pa take in podobne ugotovitve ne smejo spraviti v obupno brezdelje, ki bi bilo pogrešno. Tudi na vrata naše inteligence — tako meščanske kot podeželske — trka z vso neizprosno zahteva po ureditvi razmerja med njo in kmetom v ljudskem duhu, ako nočemo zapasti grehu medsebojnega nerazumevanja in postopnega odtujevanja. Naša inteligenca bi storila zločin nad svojim narodom, ako ne bi poslušala Grundtvigovega nasveta: «Naj ti ne bo tuja duša širokih plasti tvojega naroda, če hočeš vsaditi mednje seme napredka, kulturne in gospodarske povzdige — in nekoč žeti uspehe svojega vztrajnega dela! Zato tvoja naloga ni le kulturna, marveč kulturno-etična: ustvariti moraš tudi iz nižjih plasti svojega naroda ljudi-osebe, ki se v polni meri zavédaajo svojih življenjskih dolžnosti.»

Naša inteligenca, posebno meščanska, je v svojem dosedanem takozvanem «delu za narod» grešila v dvojnem pogledu. Prvič, ker se je lotevala tega dela brez vsake temeljite priprave: ne da bi se preje vmislila v dušo svojih ljudi, ne da bi preje spoznala njih želj, proučila njih nedostatkov, upoštevala njih potreb, skratka, ne da bi bila v soglasju z njih duševnostjo. Zato je ra-

zumljivo, če se je že po prvih neuspehih — umaknila v rezervo, jezeč se vrhu vsega nad «nesprejemljivostjo» našega kmeta. Pri tem pa ni pomislila, da nosi sama največjo krivdo poraza. Misel, ki je ž njo potrkala na srca naših ljudi, ni bila vselej — naša, ni govorila naši duši iz njene notranjosti. Bila je večkrat le presajena cvetka, ki v duši našega človeka ni mogla najti rodovitnih tal. Grešila je, kakor pravi dr. Uroš Krulj, «ker ni razumela rasnih instinktov in rasne duše svojega naroda» in ker se ni zavedala, vsaj v dovoljni meri ne, da se pri gradnji resnično narodne kulture «ne sme v toliki meri naslanjati na tuje vzore kolikor na instinkte, mentaliteto in posebnosti naše rase» in končno, ker se pri svojem delu ni držala pravila, da je predvsem potrebno «razvijati, kultivirati in sprejemati njena razumevanja in poglede na socialne, kulturne in etične vrednote in ustanove». (Dr. Uroš Krulj v članku «Politika, i rasa». Nova Evropa. Knjiga XII, št. 18., str. 553 in 557.)

Drugič pa je grešila, ker se je zadovoljevala s širjenjem zgolj kvantitativnega in vsestranskega znanja na škodo kvalitativnemu in poglobitvi. Primanjkovalo ji je pri vsakem širšem pokretu temeljitosti in onega takozvanega «podrobnega dela», ki mora neobhodno spremljati vsako večjo akcijo, ako jo hočemo res temeljito ukoreniniti med našimi kmeti. Skliceval bi se lahko na sistem prosvetnega dela v večini naših društev. Tu bi me pa navajanje konkretnih primerov utegnilo zavesti v podrobnosti, ki — mislim — za meje pričujoče razprave nimajo načelne važnosti. Zaiti bi namreč moral v razpravljanje o svetlih in senčnih straneh našega prosvetnega in združnega dela sploh. Zaenkrat to opuščam, ker sem se s takimi stvarmi deloma že bavil na drugem mestu.

Rad bi se tudi dotaknil vprašanja naših književnih založb in vprašanja, v koliko so po njih izdane knjige (saj so vendar namenjene podeželskemu ljudstvu!) odgovarjale resničnim potrebam našega kmeta, v koliko so oplemenitile in poglobile zdrave strani njegovega značaja in v koliko so pripomogle k zatiranju in pešanju slabih, nezdravih strani, skratka, v koliko so odgovarjale duševnosti našega naroda. Čutim

pa, da bi s tem moja razprava občutno narasla — v preozkih mejah «Našega glasa».

Osnovna misel mojih razmotrivanj je menda vsakemu jasna: komur je delo za narod resnično pri srcu, ta se mora v vsakem pogledu zanimati za našega kmeta, v težnji po njegovi kulturni in gospodarski povzdigi. (Konec.)

Dela skladatelja Laharnarja.]

Ciril Drekonja.

(Glej „Naš Glas“ 2. in 3. štev.)

Op. 1. Sveta maša «V ponižnosti klečimo», mešani zbor; samozaložba 1887.

Op. 2. «Velikonočne pesmi», mešani zbori 1888; samozaložba. Drugi natis. Katoliška bukvarna v Ljubljani 1908.

Op. 3. «Šmarnične pesmi», mešani zbori, 1889, samozaložba. Drugi natis Katoliška bukvarna 1908.

Op. 4. «Gorske cvetljice», slovenski napravi za četvero in petero mešanih glasov, 1891; samozaložba. Drugi natis Katoliška bukvarna 1908.

Op. 5. «Pomladanski odmevi», pesmi za sopran, alt, tenor in bas; samozaložba, 1892. Drugi natis Katoliška bukvarna 1903.

Op. 6. Missa: «Ora pro nobis» za mešani zbor; v spomin na sedemstoletnico odkar obstoji gorska fara. Založilo «Goriško cecilijsko društvo», 1893.

Op. 7. «Glasi radosti», za moški zbor in sopran, alt ad libitum; samozaložba, 1893.

Op. 8. «Gorski odmevi». Zbirka moških zborov in četverospvov; samozaložba, 1900.

Op. 9. «Missa pro defunctis» za sopran, alt z orglami. Ponatis iz Cerkevnege glasbenika, 1903.

Op. 10. «Planinke», pesmi za sopran, alt, tenor in bas; samozaložba, 1903. Drugi natis Katoliška bukvarna, 1908.

Op. 11. Transkripcija: «Nocoj je prav lep večer» za klavir; samozaložba, 1903.

Op. 12. «Marijine pesmi» za mešani zbor, deloma z orglami. Založilo Kat. tisk. društvo v Gorici, 1922.

Op. 13. «Skalnica», psalmi v čast Mariji Devici svetoogorski. Osem pesmi za dvo- ali troglasi ženski ali moški zbor. Založilo «Katoliško društvo detoljubov» v Gorici. —

V prilogah Cerkevnege glasbenika je objavljeno: Missa pro defunctis, dva Graduala, štiri Offertorium, dva Tantum ergo, O salutaris hostia, Regina coeli, Ave maris stella, Surrexit pastor bonus, Mašna, tri božične, dvanajst evharističnih, dve Marijini pesmi.

V «Offertorio pro festis maioribus anni», izdalo «Goriško cecilijsko društvo», 1889, je sedem skladb.

V «Cerkevnege pesmih, nabranih med slovenskim narodom», izdalo «Goriško cecilijsko društvo», 1893, so štiri skladbe.

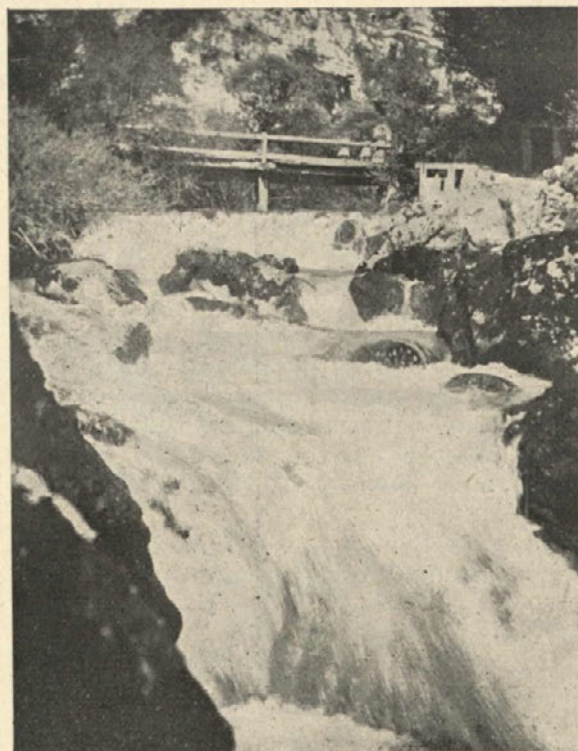
«Glasbena zora» je objavila l. 1900. skladbo «Studenček».

«Novi akordi» so objavili skladbi: «Moj dom», moški zbor in «Spomin», mešani zbor.

«Pevce» je objavil skladbo «Na delo», moški zbor.

«Čolničeva» priloga je objavila pesem «Pozdrav rožicam», moški zbor.

Več skladb je ponatisnjenih v Pesmarici in v Ceciliji. —

Hubelj pod izviro.

Letni časi in zdravje.

Otrpni krč ali tetanus.

Že Hippokrat, slavni grški zdravnik, je izborno opisal otrpni krč. Znan mu je bil posebno iz vojsk, kjer je umrlo mnogo ranjencev ne toliko za ranami samimi kot za njihovimi posledicami, med katerimi je bil tetanus najobičajnejši. Z zemljo onesnažene rane so bile in so še vedno vzrok temu okuženju, ker je zemlja tista, ki krije v sebi povzročitelja otrpnega krča.

Povzročitelj tetana je bakterija enakega imena. Nahaja se v obdelani zemlji, posebno v oni na vrtovih, poljih itd.; najdemo ga po hlevih, v cestnem prahu, zato ni čudno, da pride najlažje do okuženja pri tistih ljudeh, ki so zaposleni na polju, po vrtovih in hlevih. Posebno pogosto pa napada ta bolezen bosonoge otroke. Čeprav ima bakterija otrpnega krča izredno odpornost in življenjsko silo ter ga je le težko uničiti, pogostoma celo nemožeče iztrebiti iz njegovega naravnega bivališča, in čeprav ga najdemo skoraj povsod, vendar ni ta bolezen tako pogosta kot bi bilo pričakovati. To pa zato, ker mora najti bakterija v rani, ki je onesnažena z zemljo, ugodna tla za svoj nadaljni razvoj in proizvodnjo strupov. Povzročitelj otrpnega krča je izredno občutljiv za zrak, oziroma za kisik, ki je v njem. Ta ga dobesedno uniči in napravi neškodljivega. Zato bo pri plitvih in gladkih ranah možnost okuženja majhna v primeri z globokimi in razcefranimi ranami, v katere zrak ne prodre tako lahko. Dalje je tudi verjetnost okuženja tem manjša, čim čistejša je rana, medtem ko so onesnažene rane, v katerih je mnogo skvarjenih in odmrlih tknin, tem nevarnejše. Bakterija tega krča ni nikak samotar po svoji naravi, ampak zaveda se v polni meri, da je le v slogi moč. Sam po sebi je neškodljiv, otrpni krč povzroča šele tedaj, ko najde v rani družbo, gnojenje rane povzročajočih bakterijev.

Ko se je bakterija tetana že ugnedila v rani in našel v njej vse ugodne pogoje za svoj nadaljni obstoj, počenja proizvajati strupe, ki pridejo po motoričnih živcih do centralnega živčevja — do možganov in hrbtne možga. Bakterija sam ostane na mestu svoje prvotne naselitve in ne kroži v krvi po organizmu. Deluje le posredno, s tem, da proizvaja omenjene strupe, kateri pridejo do centralnega živčevja in povzročajo izredno živčno napetost, ki se stopnjuje do velike razdraženosti za vse zunanje vtise. Posledica te razdraženosti so v večjih ali manjših presledkih ponavljajoči se krči.

Težko je postavljati otrpni krč v kakšno zvezo z vremenskimi prilikami, in to že iz čisto enostavnega razloga, ker bakterija te bolezni ni zmožen življenja na površini, ampak v zemlji,

kjer ga najdemo v globini kakega pol metra. Varen je torej pred vsemi sredstvi, s katerimi razpolaga narava in do gotove meje in v gotovem času lahko uniči neštete bolezenske kalle. To močno obrambno sredstvo je dano naravi predvsem v solčnih žarkih, ki vplivajo pa le na površju zemlje. Čeprav ni vezi med tetanom in vremenom, vendar prištevamo lahko to bolezen med one, ki pripadajo poletni dobi. To pa iz enostavnega razloga, ker pride ravno v topli dobi najlažje ta ali oni del človeškega telesa po ranitvi v neposreden dotik z zemljo. Vidimo, da so ravno otroci podvrženi temu okuženju, ker ni nič lažjega, kot da si bosonogi otrok rani nogo, ko je na polju ali v cestnem prahu. Seveda niso izvzeti v tem oziru tudi ostali deli telesa, vendar je prva možnost okuženja največja.

Od okuženja do izbruha boleznine mine od 4 do 14 dni, le redkeje po več tednov. Bolnik opazi, da težko odpira usta, ali pa da jih sploh ne more odpirati. Mišica, ki nam služi za zvečenje, je trda kot les. Prav kmalu se pojavlja napetost in skrčenost tudi v vseh ostalih mišicah lica, vsled česar zadobi bolnik nekak izraz prisilno se smehljajočega človeka. Čelo se nabere v gube in usta se mu raztegnejo. Napetost in skrčenost se nato razširi na mišice vratu in hrbta, vsled česar je glava v zatiljku nazaj upognjena. V kratkem času nastopi napetost pri vseh mišicah človeškega telesa.

Razven stalne napetosti mišic, so važen znak tega obolenja krči, ki se pojavljajo v večjih ali manjših presledkih in ki vržejo včasih bolnika sunkoma kvišku. Krči se pojavljajo sami od sebe, navadno jih povzročajo že sam šum, preprih, premočna svetloba itd.

Bolnik je do konca svoje bolezni pri polni zavesti, dokler mu, če je okužen premočno, krčevit sunek vsled zadušitve in otrpljenja srca ne pretrga niti življenja. Temperatura telesa je navadno le malo zvišana, redkeje nastopajo visoke temperature. Napade spremlja močno potenje.

Umrljivost dosega približno 80%. Bolezen traja, če se krči pogosteje vrstijo, včasih le malo ur, včasih pa par dni. Ti bolniki so neizbežno zapisani smrti. Navadno traja bolezen po par tednov, včasih celo mesecev, in v teh slučajih je še največ upanja, da bolnik ozdravi.

Da se ubranimo otrpnega krča, ne bomo samo očistili s prsti onesnažene rane kar najbolj skrbno, ampak bomo tudi segli po najzanesljivejšem pripomočku — po serumu, katerega vbrizga zdravnik. Vse izkušnje nas uče, da je dobro injicirati serum tudi tedaj, ko mislimo, da smo rano najskrbneje očistili. Ko so se že pojavili prvi znaki obolenja, se zdravljenje vrši z omejenim serumom. Uspehi so več ali manj nesigurni, mno-

go odvisni od časa, ki je pretekel od okuženja do obolenja. Čim daljša je ta doba, tem večje je upanje na ozdravljenje.

V splošnem je treba skrbeti, da vlada v zatemnjeni sobi, kjer leži bolnik, največja tišina. Posebno težavno je uživanje prehrane, včasih nemoogoče, zlasti še skozi usta.

Piše dr. Josip Potrata.

Naše slike.

Francisco Jose Goya y Lucentos se je rodil 30. marca 1746. v Funedetodosu pri Saragozi. Kot kmečkih staršev sin, preživi svoja mladostna leta svobodno v naravi, kjer se lahko naužije onega pristno španskega ozračja, ki mu da pozneje osnovno barvo vsega njegovega slikarskega udejstvovanja. Goya je poet svojega naroda. V njegovih slikah zažari Španka z vsem svojim sijajem, napol razpaljenim napol zamaknjenim, ki je za nas nerazrešljiva zagonetka iberske duševnosti. A predno bo Goya zjel s čopičem in rezilom to življenje strasne ljubezni, fanatične mističnosti in vročekrvnosti, ga bo tudi sam preživel in izkusil do dna. Iz Saragoze, kamor se je šel učiti slikarstva k takrat visoko čislane aragonskemu slikarju Joseju Luzanu y Martinezu, mora bežati, ker se zameri Inkviziciji radi svoje prevelike vsiljivosti pri mladih someščankah; in v Madridu, kamor se je iz Saragoze zatekel, ima z Inkvizicijo znova opravka, ker se je neke noči krvavo spopadel v pustolovščinah s tekmeči, ki so ga prav pošteno obdelali. Niti v Rimu nima miru in v tretje mora bežati, ker so ga bajè zasačili pri ponočnem plezanju po samostanskih zidovih. Vendar mu ta nemirna in razgibana mladost nikakor ne škoduje.

V Madridu ima priliko, da se seznanj z najvažnejšimi deli slikarske literature. V tamkajšnjih galerijah se poglubi v umetnost Velasqueza, Rembrandta, Rubensa, Tiziana i dr., ki bodo tvorili podlago njegovemu umetniškemu pojmovanju. Sam bo pozneje trdil, da so mu bili učitelji in vzorniki: Velasquez, Rembrandt in narava. V Rimu ima priliko, da se na licu mesta prepriča o višini italijanske umetnosti, v katero ga je že učitelj njegov Martinez pobožno uvajal. Četudi se v vseh teh mladostnih letih Goya ukvarja prav malo s slikarstvom, raje teka za mladimi dekletji in prejme za čopič le tedaj, kadar mu življenjske potrebe narekujejo, vendar se v tem času tako izpopolni, da odnese leta 1771., ko se udeleži natečaja, ki ga je razpisala «Parmska akademija lepih umetnosti», z zamisljivo «Hanibal - zmagovalec občuduje iznad Alp italijansko ravan» drugo nagrado.

Tako se vrne v Madrid izkušen v življenju in v umetnosti. Dovolj je lahkomišelnosti, dovolj brezskrbnosti. Bliža se že svojemu tridesetem letu in to nomadsko življenje mu preseda. Zato se poroči z Josefo Bayeu, sestro njegovega prijatelja in slikarja, katera ga pa ne more osrečiti. Premalo zmisla je v ubogi ženski za umetnost in značaj njenega moža. Podari mu kar dvajset otrok, vse mrtve, seveda, razen enega. A Goya si išče utehe drugje, ker se je njegova razburjena kri, ki ga je gnala po svetu kot brezdomca,

umirila. Po zaslugi svaka dobi delo v kraljevi oparni Svete Barbare, kjer izdeluje slike za opna in stenske preproge. Je to skupina slik — nad pedeset —, ki mu doprineše slovesa in priznanja. V teh slikah se izkaže kot slikar, bogat v domislekih in v tehniki, ki zna izrabiti vsa svoja izkustva v življenju in v umetnosti. V njih se zrcali vse pobalinstvo njegove mladosti, ko se je kot svinjski pastir potepal po andaluških krajih, vsa ljubezen do svojega naroda, katerega oveko-veči v teh iskrenih prizorih in slikah iz narodnega življenja, običajev in šeg. V istem duhu izvrši tudi nekaj večjih slik, ki imajo enak uspeh, tako da je Goya na mah potisnjen visoko navzgor po socialni lestvi tedanje družbe. Sam kralj hoče, da mu Goya izdelata portret in ga zato imcnuje svojim dvornim slikarjem. «Los reyes son locos con Goya» — «Kralj so nori za Goyo», piše Goya ob tej priliki svojemu prijatelju. A nori niso le kralj, ampak ves dvor. Vsi hitijo v opičnem posnemanju naročati Goyi svoje portrete, a on se norčuje iz njih in se kot zdrav značaj smeje tem prožnim hrbtnicam. Slika jih tedaj odkrito, kakor si jih v duhu predstavlja, in pri tem niti kralju ne prizanese.

Tako nastane ona slika, ki nosi ime «Kraljeve rodbine». V njej se Goya kruto maščuje nad puhlostjo in površnostjo vladarjeve družine, tako da se je že marsikdo začuden vprašal, kako je bilo mogoče, da je kralj tako sliko sprejel, plačal in bil zadovoljen še povrh. V sredini kraljica, kot simbolično osišče, okoli katerega se suka vse to svetovje in iz katerega izhaja vsa državna politika. Njej ob strani kralj, kot dobrodušen, debelušast in brezmočen človek. Na desni simpatična Maria Luisa z otrokom v naročju. Na levi prestolonaslednik s soprogo, ki pa gleda, ne baš častno za moža, v ozadje. Med njima v ozadju zločesta in neznansko grda kraljeva sestra Maria Josefa. Še bolj na levi v ozadju Goya sam, ki stoji pred platnom in slika to skupino, ki bi bila po vsej pravici lahko za vzoren primer tistih zloglasnih «številnih družin». Pri tem je zanimivo, da je skupina obrnjena s hrptom proti slikarju, kakor da bi se bila tako postavila, zato da jo slika nek drug slikar, ki je na strani gledalca.

Med vsemi temi lutkami je edino ena oseba, ki je vredna njegovega zaupanja. In to je vojvodinja D'Alba, edina res iskrena ljubezen Goye. Raznašalci osladnih novic skušajo trditi, da je ona služila Goyi za uredničenje onega slovitega dela «Maja desnuda», ki je vzor ženskega telesa. A to je le besedičenje tistih, ki nima' drugega dela. Važno je le, da je zamogel Goya najti v oni pokvarjeni družbi osebo, do katere je mogel gojiti spoštovanje in ljubezen. In D'Alba mu vrača zaupanje in spoštovanje in razkriva mu še vso ono zavratnost in gnjilobo, ki se skriva za to družbo. Tako se v Goyi polagoma zruši ves tisti idealizem, se ohladi vsa tista topla ljubezen, ki jo je gojil do svojega naroda. Kakor hitro je spoznal ono vzvišeno družbo, ki ima v rokah vajeti njegovega naroda, spozna, da mu ni rešitve, in srce se mu skrči, da ne bo nikoli več veselja v njem. Evo vam njegove ujedkovine «Caprichos» in «Hudomušja», kjer žigosa na vse strani človeka, narod, državo in vse,

kar mu pride pod roko. Odslej bo Goya surov in rezek, ki ne bo slikal, če že ne za proklinjanje.

Leta 1803. mu umrje vojvodinja D'Alba in sluh mu peša, dokler ga ne izgubi popolnoma. Španska je na robu prepada in prepuščena usodi francoske vojaške druhali, ki je roparsko udrla v deželo. Ti vojaki, ki so v domovini proglašali Bratstvo in Svobodo, se kakor zblazneli spuščajo po cestah v grozodejstva in pokončevanja. Jasna slika vsega teča zla je «Prizor 3. maja 1808.», ki smo ga mi objavili sicer s slabim in nejasnim posnetkom že v marčni številki in ki je največje in najlepše delo Goye. Predstavlja nam usmrtitev madridskih upornikov, ki so se hoteli s silo upreti Bonapartovim vojakom. Skupina vojakov se je postavila v vzorno vrsto in strelja na zbeženo skupino upornikov, ki mora nedaleč od mesta pozno v noč krvavo poplačati svojo ljubezen do domovine. V sredini se dviga bela postava upornika, ki ga močno razsvetljuje na tleh postavljena svetilka in ki se pred smrtjo ne boji izpovedati svojega prepričanja. Široko razkrili roke, razgali prsa in izkriči ves svoj gnus in sovraštvo na streljajočega vojaka. Okoli njega zadeti tovariši, ki se rušijo v krčih na tla z nečloveškimi grimasami na obrazu. V ozadju mesto, iz katerega ženejo še vedno nove žrtve na morišče.

Ko se v Španski vzpostavi mir, tedaj mu očitajo kljub tej sliki, da je simpatiziral s Francozi, ker je ostal ves čas zasedbe na dvoru pod Bonapartom, zato se Goya v dno srca užaljen umakne v Bordeaux, kjer umre 16. aprila 1828.

(Konec prih.)

h. š.

Ernest Šešek je še mlad in skoro samouk, pa je že precej znan pri nas in pri Italijanih. Delo za vsakdanji kruh v tvornici, ki ga je priklenilo v mesto, mu črpa mladost. Šešek sovraži delavnik in sovraži mesto; ljubi pa nedeljo, naravo, pobeljene gore in idilične koticke; solnce in zrak. To vse si lahko razbral iz njegovih pokrajin, ki diha mehko liriko in solnčno nedeljsko razpoloženje. To je Šešek kot ga vsi poznajo do zdaj. Njegovi «Brodarji z Volge» pa značijo Šeškovo razdobje. Pustil je naravo. Od tu dalje ga zanima človek, njegovo telo, njegova duševnost, — zanimajo ga socialni motivi.

V Brodarjih hoče le z drzno linijo nog naznačiti trud, napor, — vse drugo tu prezira.

Vprašanja in odgovori.

1. **Vprašanje:** Vrelišče masti je pri okrog 320° C. Kako to, da v vrelo maslo lahko vtaknemo prst ali roko in ga celo lahko pijemo, ne da bi se poškodovali? (Sam sem to že večkrat poizkusil in sem se pri tem vselej domislil nekega svetnika, katerega so baje vtaknili v vrelo olje.) Tudi kovači pripovedujejo, da razbeljeno železo zdrkne iz rok kakor riba. Bi ne obstajala rešitev tega v visoki temperaturi pare, ki ovira neposreden stik z vročim telesom? *R. F.*

Odgovor: Vaša domneva je prava, le glede Vaših poizkusov, piti vrelo mast, smo precej skeptični. Sicer tudi ni mogoče govoriti pri masti o vrelišču v običajnem pomenu besede. Kar se tiče

pojava samega, moramo omeniti, da je že precej dolgo znan pod imenom Leidenfrostov pojav na čast fiziku Leidenfrostu, ki ga je prvi proučil.

Ako kanemo nekaj kapljic segrete vode v razbeljeno kovinsko skledico, se ne pretvori voda pri dotiku s kovino burno v vodne pare, temveč se stvori okrogla kapljica, ki nemirno skaka po skledici in polagoma izhlapeva. Okoli te kapljice se je očitno tvorila parna plast, ki jo obvaruje pred neposrednim dotikom z žarečo kovino. Ko se pa skledica ohladi, izpari kapljica hipoma silno burno. Taka Leidenfrostova kapljica zna biti celo hudo nevarna. Ako je namreč v parnem kotlu premalo vode, se kotel žareče razbela in voda v njem tvori ogromno Leidenfrostovo kapljico. Ko se kotel ohladi, izpari voda hipoma in nastane lahko nevarna eksplozija.

Znan je tudi obratni pojav. Kos razbeljene kovine, najbolje bakra ali srebra, vržemo lahko v vrelo vodo, ne da bi ista zašumela in da bi vzbrizgala na vse strani. Črez nekaj časa, ko se je kovina ohladila, zakipi voda močno in se pojavi burno izparivanje.

Kakor voda tvorijo skoro vse tekočine Leidenfrostove kapljice, in sicer tem lažje, čim bolj so hlapljive, to je čim lažje preidejo iz tekočega v plinasto zvezno stanje.

Radi tega se moremo tudi dotakniti z mokro roko razbeljenega železa, ne da bi se spekli. Roko obdaja varnostna rokavica iz vodnih par.

Glede masti pa se nam dozdeva stvar manj verjetna, ker gre predvsem za razmeroma nizko temperaturo. Razen tega pa bi pri «vrenju» masti nastali vsekakor hlapi in plini (dasi ne mastni!) z visoko temperaturo. Ti pa bi se zmešali z vodnimi parami okoli roke, tako da bi bila rokavica močno preluknjana. S tem pa seveda nečemo povsem zavrniti trditve vpraševalca, da je on sam že ponovno poizkusil vtakniti roko v vrelo mast ali isto celo piti. Čitatelju pa ne bi svetovali, da bi ponovil poizkus, kajti ne prevzamemo odgovornosti za to, da bo tudi on zavarovan pred vsako poškodbo, kakor oni svetnik, ki so ga vtaknili v vrelo olje.

Če pa ima še kdo izkušnje v tem oziru, naj se oglasi! *L. Č.*

2. **Vprašanje:** Pes zavoha divjačino, svojega gospodarja in druge ljudi ter sledi iskajočega z vohanjem cestnih kamnov. Pri psu in nekaterih drugih živalih je čudno to, da najdejo navadno koj ali že po kratki preizkušnji smer, v katero se je oddaljila zasledovana žival ali človek. Kako to? *R. F.*

Odgovor: Razlaga tega pojava je precej enostavna in že marsikomu znana. Pri psu pride v poštev pač samo voh, ki je bolj razvit kot pri drugih živalih in človeku. Vsako živo bitje izhlapeva v večji ali manjši meri različno dišeče pline, ki se polagoma porazgube. Človeški nos je premalo občuten, da bi mogel zajeti te duhove, pač pa jih občuti pasji. Pes pozna dobro duh divjačine in duh svojega gospodarja, zato mu zna slediti v smeri, v kateri se ta razširja.

3. **Vprašanje:** Ako kroži električni tok okoli jeklene palice, postane ista magnetična. Kaj pa, ako kroži tok v palici (cevi)? Ali ostane cev in-

'iferentna? Ali pridobi s tem drugo, nasprotno lastnost, da bi odbijala železne drobce? R. F.

Odgovor: Električni tok spremlja vsikdar magnetno polje, in sicer obkrožujejo magnetne silnice provodnik, skozi katerega gre električni tok. Ko bi imeli proste magnetne pole, (pri magnetih sta vedno oba pola, severni in južni, združena na istem telesu), bi le ti krožili okoli tokovodnika. Ako damo tokovodniku obliko tuljave, se te silnice med posameznimi ovoji medsebojno uničujejo, ker imajo nasprotni smeri. V notranjosti tuljave pa so silnice istosmerne in se ojačujejo, tako da gredo silnice dejansko vzporedno z osjo skozi vso tuljavo. Prosti magnetni poli bi se torej premikali v smeri osi od enega konca proti drugemu; severni poli v eni smeri, južni v drugi. Ako bi približali magnetno palico s severnim polom enemu koncu take tuljave, bi ga isti privlačil, drugi pa odbijal. Radi tega ni umestno, govoriti o «nasprotni lastnosti», kakor misli vpraševalec.

V notranjosti tuljave je torej magnetno polje, ki se pojavlja na zunaj kakor običajni magnet. Ta magnetičnost traja seveda le tako dolgo, dokler gre električni tok skozi tuljavo. Jačji je učinek, ako ima tuljava železno ali jekleno jedro. V železu (jeklu) je po običajni razlagi ogromno število elementarnih magnetov, ki pa so splošno neurejeni, tako da je železo na zunaj nemagnetično. Pod učinkom magnetnih silnic v tuljavi se pa ti elementarni magneti porazvrstijo, tako da gledajo vsi severni poli proti enemu, vsi južni poli proti drugemu koncu. Železna palica kaže ob koncu izrazita magnetna pola, je postala, kakor pravimo, magnetična. Ko preneha električni tok v tuljavi, izgubi železna palica kmalu svojo magnetičnost, jeklo pa jo trajno obdrži.

Tudi ako gre električni tok skozi železno palico, nastane magnetno polje, toda takšno, da se ne morejo elementarni magneti porazvrstiti tako, da bi postala palica (ali cev) magnetična. Da pa je tudi v tem slučaju nastalo magnetno polje, potrjuje najlepše pojav samoindukcije. V tem okviru pa ne morem dalje o tem razpravljati, pač pa opozarjam vpraševalca in druge znanostne čitatelje na članke o «Radiofoniji», ki so izšli v «Eдинosti».

L. Č.

Drobiž.

Glasbena Matica iz Ljubljane je posetila koncem aprila Čehoslovaško in Nemško - Avstrijo ter nastopila s svojim zborom v Budjevicah, Pisku, Plznu, Praži, Olomucu, Brnu, Bratislavi in na Dunaju. Turneja je uspela nad vse pričakovanje dobro, kar priča o izredni kakovosti tega našega najboljšega pevskega društva. Češko priznanje je tem častnejše, ako pomislimo, da so Čehi narod visoke pevske izobrazbe, ki ima v tem oziru lahko večje zahteve in večjo izbiro.

«Lidove Noviny» pišejo: «Glasbena Matica razpolaga z izbornim materialom v glasovih, zlasti v ženskem zboru, ki se je izkazal s svojo ugodno zvočnostjo. Tehnično so njegovi člani nenavadno izšolani in reagirajo na sleherni dirigentov migljaj, s čimer se je dosegla nenavadna reproduktivna spretnost in sigurnost v intonaciji.» «Češke slovo» pa pravi: «Glasovi so toliko zvočno kot strokovno izvežbani in kultivirani, tako da vsako tehnično

nalogo z lahkoto izpolnijo, zlasti odlično izvajajo «piane» in «pianissimo». Njihova specijaliteti so «pianissimi», ki jih lahko in jasno izvajajo. V splošnem so vse dinamične, akcentualne in frazne nijanse zelo rafinirane in delikatne. Često se cela kompozicija razvija v takšnem tihem, mehkem zvoku; «fortissimi» so jako redki in vedno učinkujejo izrazito, a nikakor ne naturalistično.» O dirigentu Mateju Hubadu piše «Narodni Listy»: «On se je zares strnil s svojim zborom. Pri njem ni opaziti nikake afektiranosti v gestah, vse je naravno na njem; dirigira samo z rokami in zdi se, kakor bi njegove roke zaokroževale, uglaševale in oduševljale ves ta izvirni zvok, ki v enem dihu vrejo iz prs pevcev.»

Enak uspeh je doživel zbor na Dunaju, kjer je nastopil v dvorani «Musikvereina» pred številnim občinstvom.

Koj za ljubljansko Glasbena Matico se je podala v tujino tudi Glasbena Matica iz Maribora, ki je nastopila v Baselu, Curihu in Luzerni pod vodstvom dirigenta Hladeka. Če je imel ljubljanski zbor nepriliko, da je nastopil pred strogim občinstvom, je pa imel to ugodnost, da je nastopil pred narodom, ki mu je naša umetnost bližnja, medtem ko je moral mariborski zbor koncertirati pred občinstvom, ki nam je po duševnosti popolnoma tuje in ki se za zborovo umetnost zanima le v kolikor je to del koncertne glasbe. Kljub temu je doživela tudi mariborska Glasbena Matica iskren uspeh, ki priča o dozorelosti naše umetnosti in naših pevskih zborov.

«Basler Nachrichten» pravijo, da «razpolaga Glasbena Matica» z veliko gibkostjo in s silnimi vtisi. Posamezni glasovi, katerih vsak je izvrsten v svoji posebnosti, se vežejo v posebno lepo odtehtano in mnogolično celoto. Dirigent J. Hladek - Bohinjski je izreden zborovski dirigent, ki zna iz njemu poslušnih pevcev izčrpati vse.»

Navedene sodbe so dovolj zgovorne priče sijajnih uspehov in višine dveh najvažnejših slovenskih pevskih zborov.

Hipolit Taine.

Meseca maja je preteklo sto let, odkar je bil rojen v mestecu Wouzeirsu Hipolit Taine, najmočnejši in najvplivnejši duh preteklega stoletja. Umril je leta 1893. Ta mož je bil duhovni glasnik devetnajstega stoletja. Bil je ideolog in teoretik naturalizma, znana je bila sugestivna moč njegovega sloga. Naturalizem v leposlovju se je naslanjal nanj baš tako, kot so se pozneje naslanjali novoromantiki na svoja idejna voditelja Bergsona in Simmela. Taine je uvedel v duhovne vede naravoslovne metode, da bi dobile značaj eksaktnosti in znanstvene upravičenosti. Izključeni razum mu je bil najvišja, vsevladajoča moč. Njegova teorija uči, da je umetnost mehaničen produkt rase, fizičnega in historičnega miljeja in momenta. Na vsak način je bil Taine velik boreči duh, kateremu je veliko dolžna Francija in ves ostali svet.

Maksim Gorki v domovini.

Te dni se je vrnil Gorki v Rusijo. Povsod, koder je hodil, se je zbiral ruski narod in častil svojega največjega pisateljskega genija. «Bojim se, da bom od veselja umrl,» je vzkliknil vzhičeno Gorki, ko je stopil na ruska tla.

Smešnice.

Napadenec: «Zvonil! Vendarle prihaja policija, ki me reši.»

Ropar: «Kaj še! Ti, Artur, obleci gospodarjevo srajco, pojdi odpret in povej, da je bila le poma.»

Neubogljivost.

«Kako si mogel biti tako neroden, da nisi umaknil noge, ko je padel zaboj na tla?»

«Ej veš, bilo je tako: ko sem dvignil zaboj, mi je rekla žena: «Pazi se, Jože!» In ti veš, da delam jaz nalašč vse narobe, kot mi žena ukazuje...»

Primerena slika.

Gospa: «Kupila bom lepo sliko za poročni dar mojemu zancu.»

Trgovec: «Potem vam priporočam to, gospa, ki nosi naslov: «Hud vihar.»»

Pogodil jo je.

Služa: «Zunaj je gospod Kovač, ki vprašuje po vas.»

Gospodar: «Gospod Kovač? Toda gospodov Kovačev je lahko na tisoče. Če je Kovač, zavarovalni agent, mu recite, da nimam časa. Če je tisti Kovač, ki zastopa avtomobilsko tvrdko, mu povejte, da poteče rok plačila za moj avtomobil komaj čez deset dni. Če pa je tisti Kovač, ki skrivaj razpečava vina in likerje, mu pojasnite, da imam v kleti še en cel hl njegove brozge, ki je taka kislica, da se niti piti ne more. Recite mu tudi, da sploh ne kupim ničesar več od njega, dokler ne bo razpolagal s čim boljším. Če pa je... saj res, kako je oblečen tisti gospod?»

Služa: «Nosi sivo športno obleko.»

Gospodar: «Zakaj pa mi niste tega koj povedal?! Naj kar vstopi: To je gospod Kovač, ki pojde z menoj na lov.»

(Pa ni bil tisti gospod Kovač, nego zavarovalni agent enakega imena, ki je končno vendarle našel pravo pot, da ga je gospod sprejel.)

Laži.

Oče: «Dragi moj otrok, ko sem bil tako star kot ti, nisem znal še lagati.»

Otrok: «Kdaj ste pa začel, oče?»

Lovska sreča.

Žena (možu, ki je prišel z lova): «Ali si kaj zadel?»

Mož: «Sem.»

Žena: «Ali je že v kuhinji?»

Mož: «Ne, v bolnici.»

Raztresen zakon.

Mož (ženi na sprehodu): «Zdi se mi, da sva zgubila pot.»

Žena: «Ali si gotov, da sva jo vzela s seboj, ko sva šla z doma?»

Dve nasprotji.

«Mama, kaj je res, da kamele delajo lahko cel teden in nič ne pijejo?»

«Res: prav narobe kot tvoj oče, ki pije cel teden in nič ne dela.»

Hvaležnost.

«Neizrečno sem vam hvaležen, gospod zdravnik, za nasvet, ki ste ga dal moji ženi za odpravljenje hreščečega glasu.»

«Sedaj govori popolnoma čisto in zvočno, kaj ne?»

«Sploh ne govori.»

Ne sprejme nasveta.

Dobrovoljček Matiče se ne počuti dobro, zato gre k zdravniku.

«Vi pijete?» ga vpraša ta.

«Pijem.»

«Morate nehati. Kadite?»

«Kadim.»

«Tudi kajenje morate opustiti.»

Matiče ne čaka več, okrene se, da bi odšel.

«Kam pa, saj niste še plačal mojega nasveta,» ga ustavi zdravnik.

«Ga nisem niti sprejel,» se odreže Matiče.

Pozdrav.

Dunajski univerzitetni profesor Vormann se spreha s svojim sinčkom in čita z zanimanjem važen spis. Nasproti po cesti mu pride osel, kateremu se zamišljeni profesor odkrije, meneč, da je to kakšen njegovih znancev.

«Veste komu ste se odkril, očka?» pravi sinček.

«Komu?»

«Oslu, pravemu oslu.»

«Dragi sinko,» pravi mirno oče, «saj ni bilo to prvič in ne zadnjič.»

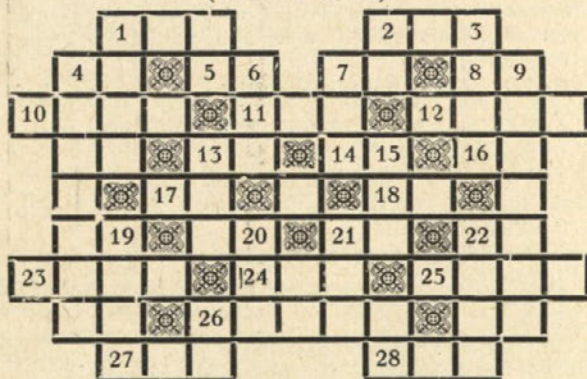

UGANKE.
STAR DENAR.
 (Narisal M. F., Trst.)

Čigav je ta denar? Kot ključ uporabi datum rojstva in smrti kralja, ki ga je dal kovati:
 13. X. 874 in 6. XI. 952.

KRIŽANKA.
 (Sestavil R. K.)

Vodoravno: 1.) reč na mizi; 2.) nasprotje dneva; 3.) predlog; 5.) del telesa; 7.) pomeni kar ali samo; 8.) nada; 10.) tišina; 11.) reka v Jugoslaviji; 12.) število; 13.) kratica za besedo doktor; 14.) nikalnica; 16.) ima kolo; 17.) veznik; 18.) osebni zaimek; 20.) žito; 21.) predlog; 22.) oziralni zaimek; 23.) domača žival v dvojini; 24.) žensko ime; 25.) zelo, močno; 26.) zadovoljitev, prednost; 27.) doba; 28.) del posode.

Navpično: 1.) koža; 2.) nikalnica; 3.) ne navaden pojav; 4.) zakon; 6.) glasbeni izraz; 7.) rastlina; 9.) literat v roditeljski; 13.) vsak rad sprejme; 15.) moško ime; 20.) jeza; 21.) vžgan pečat; 22.) reka v severni Italiji; 23.) karta.

RAZVRSTILNA UGANKA.
 (Sestavil R. F.)

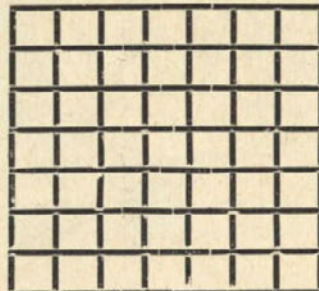
Črko in besede:

u,
 romar,
 potoki,
 kovač,
 Arabija

razvrsti tako eno pod drugo, da ti 4 črke navzdol in 4 navzgor, dalje zopet 4 črke navzdol in naslednje 4 navzgor povedo znan pregovor.

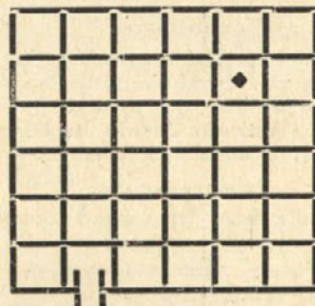
Otroške uganke.

RAČUNSKA UGANKA.
 (Sestavil Ernest Turko, Trst.)

V teh 49 kvadratih razporedi števila od 1 do 7 tako, da je vsota vseh števil v vodoravnih in navpičnih vrstah 28.

LABIRINT.

Slika predstavlja osnutek labirinta (velike palače), ki ima 36 sob, katere imajo v vseh notranjih stenah vrata iz ene v drugo, izhod na prosto pa ima samo druga soba v spodnji vrsti. V sobi s ♦ je ujetnik, kateremu obljubijo prostost, če najde pot na prosto tako, da pojde skozi vse sobe, a skozi nobeno dvakrat. Začrtajte kod bo hodil.

KVADRAT.

(Sestavil Dušan Bolé.)

a	a	a	k
k	l	l	n
n	o	o	o
o	p	p	t

Gospodarsko poslopje,
 moško krstno ime,
 skupina vojakov,
 žensko krstno ime.

Od zgoraj navzdol in od leve proti desni bereš iste besede.

pojavnost in dogodkov, izvornost domiselkov, pestrost jezika, jedrovitost in svežost izrazov in slik. Njih poseben čar pa je še blaglasnost in mehko srbske besede in svojevrsten slog.»

V vseh pripovedkah so globoke etične ideje, pristen odraz narodove vesti in njegovega mišljenja. Zaupanje v zmagajočo pravico, proslavljanje globokonežne ljubavi, končno plačilo poštenja, — take strune zvenijo v teh čudovitih pripovedkah. Zraven pa bereš duhovite šalivke pijančine Muje in pavlihovsko modrost, ki jo kaže Hero, tipični šaljivec srbske narodne poezije.

«Narodne pripovedke» obsegajo 128 strani in stanejo 6 lir izvod. Na prodaj so v Katoliški knjižarni v Gorici.

Cankar Izidor: *Zgodovina likovne umetnosti v zahodni Evropi*. I. del, II. snopič. (Skulptura.) Ljubljana. Slovenska Matica 1928. 139 do 239 str.

Mencinger Janez: *Izbrani spisi*. V zv.: *Moja hoja na Triglav*. Uredil Josip Tomišek. Ljubljana. Slovenska Matica 1928. XXXVII + 186 str.

Rešitev ugank v 5. številki IV. letnika.

Črkovnica: Ako tej edr omi kai zgr izi lup ino.
— Ako te jedro mika, izgrizi lupino.

Uganke: U, Aboslon, šiba, goba, led, apno, s —
Naš glas.

Posetnica: rokódelec.

Spomenik: I, Eva, vlaga, Ina, kocka, krava, Ana, Lokev, gaz, r — Ivan Cankar.

Rešila sta prav: Ažman Rado in Milavec Dušan, oba iz Rojana pri Trstu.

ZA KRATEK ČAS.

Najbolje.

Zavarovalni agent kmetu Kovaču: «Kako visoko pa mislite zavarovati vašo hišo?»

Kovač: «No najbolje bi bilo pač prav do vrha strehe.»

Usodno vprašanje.

Nevesta: «Peter, da je to bil tvoj prvi poljub, ti ne verjamem. Vidi se, da imaš že vajo.»

Ženin: «No — kako pa ti to veš?»

Knjigarna - papirnica Stoka

Na drobno!

Trst — via Milano 37 — Trst

Na debelo!

Ima v zalogi: Razne knjige - Pisemski papir - Noteze - Razglednice
Albume - Tintnike - Pisarniške in šolske potrebščine. - Izvršuje vsa
knjigoveška dela, tiskovine in pečate. Originalne vezave za „Naš Glas“.

Pisma naročila se izvršujejo hitro in tudi z največjo natančnostjo.

M. U. Dr. Mermolja Lambert v Gorici

specijalist za zobne in ustne bolezni,

sprejema na Travniku (Piazza della Vittoria številka 5/II)

od 9-12 in 3-5.

Največja konfekcijska tvrdka

za gospode, dame in otroke

s prvovrstno civilno in vojaško krojačnico

BASEVI IN SIN v Gorici, Corso Verdi 38, Tel. 132

Conto corrente con la Posta

M. U. dr. D. Sardoč v Trstu

specijalist za ustne in zobne bolezni perfekcioniran na dunajski kliniki
ordinira v Via S. Lazzaro šte. 23, II. nadstropje

od 9-12 in 3-7.

LEKARNA Castellanovich

Lastnik: F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani šte. 42, Trst

(SV. JAKOB.)

VODA „DELL' ALABARDA“

proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani šte. 42, Trst.

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuti živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L 8.50. — Za popolno ozdravljenje je treba še 6 steklenic.

➡ Izvrstne Švedske kapljice
sv. Antona za želodec. ➡

Narodna knjigarna in papirnica

sedaj knjigarna „G. CARDUCCI“

Gorica, Via Carducci št. 7 - Telefon 169

priporoča svojo zalogo knjig in pisarniških potrebščin. Preskrbi v najkrajšem roku knjige iz inozemstva po dnevnem kurzu. - Razprodaja na drobno in debelo.

LASTNA KNJIGOVEZNIKA.

TVRDKA

FRANC KNEŽIČ

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek. Cene zmerne.

Trst (7) Corso Garibaldi 24. (Lastna palača)

Tržaška posojiln. in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje po 4% Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obresina mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). — Uradne ure za stranke od 8.50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zapri. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slovenski denarni zavod.